

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

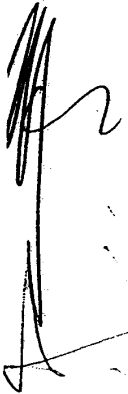
στο σχέδιο νόμου «Κύρωση Συνθήκης της Λισσαβώνας που τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ορισμένες συναφείς πράξεις»

Προς τη Βουλή των Ελλήνων

I. Εισαγωγή

A. Η διαπραγμάτευση της Συνθήκης

1. Η προς κύρωση Συνθήκη που υπογράφηκε στη Λισσαβόνα, στις 13 Δεκεμβρίου 2007 (εφεξής Συνθήκη της Λισσαβώνας ή Μεταρρυθμιστική Συνθήκη), τροποποιεί τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ορισμένες συναφείς πράξεις (πρωτόκολλα και δηλώσεις).

Οι ρυθμίσεις της νέας Συνθήκης είναι αποτέλεσμα επίπονων και έντονων διαπραγματεύσεων μετά την εντολή για τη σύγκληση Διακυβερνητικής Διάσκεψης που δόθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών (21 και 22 Ιουνίου 2007). Η εν λόγω εντολή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (εφεξής εντολή της ΔΔ) απετέλεσε την «αποκλειστική βάση και πλαίσιο» των εργασιών της Διακυβερνητικής Διάσκεψης. Το κείμενο της νέας Συνθήκης έτυχε επεξεργασίας, με βάση τις προβλέψεις της ανωτέρω εντολής της ΔΔ, κατά τις εργασίες της Ομάδας Νομικών Εμπειρογνομόνων στο πλαίσιο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης (24 Ιουλίου-3 Οκτωβρίου 2007) και οριστικοποιήθηκε με τη συμφωνία των αρχηγών κρατών ή κυβερνήσεων στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβώνας (18 και 19 Οκτωβρίου 2007).

2. Σύμφωνα με το προοίμιό της, η Συνθήκη της Λισσαβώνας αποσκοπεί να ενισχύσει την αποτελεσματικότητα και τη δημοκρατική νομιμοποίηση της Ένωσης και να βελτιώσει τη συνοχή της δράσης της.

τούτο δε στη χρονική συγκυρία που προέκυψε μετά τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν ορισμένα κράτη μέλη κατά τη διαδικασία επικύρωσης της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης (εφεξής *Συνταγματική Συνθήκη*). Υπενθυμίζεται ότι η Ελλάδα ήταν από τα πρώτα κράτη μέλη που κύρωσαν τη Συνταγματική Συνθήκη με τον Ν.3341/2005 (ΦΕΚ Α' 115). Μετά τα αρνητικά δημοψηφίσματα στη Γαλλία και την Ολλανδία, η Ελλάδα συνέβαλε ενεργά στις προσπάθειες για την υπέρβαση των δυσκολιών χωρίς να προδίδεται η ουσία των συμφωνηθέντων με τη Συνταγματική Συνθήκη. Συμμετείχε με εποικοδομητικό πνεύμα στη νέα διαπραγματευτική διαδικασία με σκοπό την επίλυση του ζητήματος της θεσμικής μεταρρύθμισης σε μία διευρυμένη Ένωση κατά τρόπο που διαφυλάσσει τις βασικές ρυθμίσεις της Συνταγματικής Συνθήκης.

Β. Η διάρθρωση της νέας Συνθήκης και των ιδρυτικών Συνθηκών

3. Σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη υιοθετεί μία διαφορετική μέθοδο σε σχέση με τη Συνταγματική Συνθήκη. Πρόκειται για την υιοθέτηση Συνθήκης που δεν καταργεί αλλά τροποποιεί τις υφιστάμενες ιδρυτικές Συνθήκες (τροποποιητική Συνθήκη). Η νέα Συνθήκη τροποποιεί, αφενός μεν, τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (εφεξής ΣΕΕ), αφετέρου δε, τη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Κοινότητας (εφεξής ΣΕΚ). Διατηρούνται, επομένως, οι δύο βασικές ιδρυτικές Συνθήκες, αλλά η Ένωση αποκτά ενιαία νομική προσωπικότητα και αντικαθιστά την Κοινότητα ως νομικό πρόσωπο. Ο όρος «Κοινότητα» στις ισχύουσες Συνθήκες αντικαθίσταται από τον όρο «Ένωση» και η ΣΕΚ μετονομάζεται σε Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ΣΛΕΕ).

4. Ως αποτέλεσμα των τροποποιήσεων της Συνθήκης της Λισσαβώνας, η βασική δομή των δύο ιδρυτικών Συνθηκών διαρρυθμίζεται ως ακολούθως: η ΣΕΕ προβλέπει τις διατάξεις που αφορούν τις αξίες και τους στόχους της Ένωσης, τις σχέσεις της Ένωσης με τα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων των αρχών κατανομής αρμοδιοτήτων, την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ένωση, το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της Ένωσης, το γενικό πλαίσιο των ενισχυμένων συνεργασιών, την προσχώρηση και την αποχώρηση από την Ένωση καθώς και την αναθεώρηση των

Συνθηκών. Η ΣΕΕ διατηρεί, επίσης, ως μόνη ουσιαστική πολιτική, τις ρυθμίσεις που αφορούν στην Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ). Η ΣΕΚ, μετονομαζόμενη σε ΣΛΕΕ, προβλέπει, από την πλευρά της: πρώτον, ορισμένες κοινές διατάξεις σχετικά με τις πολιτικές της Ένωσης, όπως οι κατηγορίες αρμοδιοτήτων και τα θεματικά πεδία τους, οι ρήτρες οριζόντιας εφαρμογής και οι διατάξεις περί της ιθαγένειας της Ένωσης, δεύτερον, τις διατάξεις για τις επιμέρους πολιτικές της Ένωσης, τρίτον, ορισμένες εφαρμοστικές θεσμικές διατάξεις, τις δημοσιονομικές διατάξεις και τις εφαρμοστικές διατάξεις περί ενισχυμένων συνεργασιών, και τέταρτον, ορισμένες γενικές και τελικές διατάξεις.

5. Από ουσιαστική άποψη, οι ρυθμίσεις της Συνθήκης της Λισσαβώνας ανταποκρίνονται, κατά κανόνα, στις καινοτομίες που εισήγαγε η Συνταγματική Συνθήκη με ορισμένες εξαιρέσεις που απηχούν, κατά πρώτο λόγο, την πρόθεση των συντακτών της εντολής της ΔΔ να τροποποιηθεί η ορολογία συνταγματικού χαρακτήρα της Συνταγματικής Συνθήκης (κατάργηση των όρων «Σύνταγμα», «Υπουργός Εξωτερικών της Ένωσης», «ευρωπαϊκός νόμος» και «ευρωπαϊκός νόμος-πλαίσιο», απόλειψη του άρθρου περί συμβόλων της Ένωσης). Επιπλέον, η νέα Συνθήκη προβλέπει ορισμένες αλλαγές σε σχέση με τις καινοτομίες της Συνταγματικής Συνθήκης, οι οποίες, σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, αφορούν ιδίως την οριοθέτηση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης, τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της ΚΕΠΠΑ, τον ενισχυμένο ρόλο των εθνικών κοινοβουλίων, το καθεστώς του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και τον μηχανισμό εξαιρέσης του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας στον τομέα της αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις.

II. Το περιεχόμενο της Συνθήκης

6. Το άρθρο 1 της Συνθήκης της Λισσαβώνας προβλέπει τις τροποποιήσεις που εισάγονται στη ΣΕΕ και το άρθρο 2 τις τροποποιήσεις που εισάγονται στη ΣΕΚ. Στη συνέχεια, τα άρθρα 3 έως και 7 προβλέπουν τις τελικές διατάξεις της Συνθήκης.

Κατά τα λοιπά, τα πρωτόκολλα που συμφωνήθηκαν και προσαρτήθηκαν στη Συνταγματική Συνθήκη, μαζί με ορισμένα πρωτόκολλα που συμφωνήθηκαν στη ΔΔ του 2007, προσαρτώνται στις

υφιστάμενες Συνθήκες (Πρωτόκολλα: τμήμα Α). Τα ανωτέρω πρωτόκολλα συμπληρώνονται από ένα πρωτόκολλο που τροποποιεί τα ισχύοντα πρωτόκολλα και ένα πρωτόκολλο που προβλέπει τις τεχνικές τροποποιήσεις της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (Συνθήκη ΕΚΑΕ) σύμφωνα με όσα προβλέπονται στη Συνταγματική Συνθήκη (Πρωτόκολλα: τμήμα Β). Τέλος, στην τελική πράξη της ΔΔ προσαρτώνται 50 δηλώσεις της ΔΔ καθώς και 15 μονομερείς δηλώσεις κρατών μελών.

Α. Τροποποιήσεις της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (άρθρο I Συνθήκης της Λισσαβώνας)

7. Η ΣΕΕ διαιρείται σε έξι τίτλους ως ακολούθως: I. Γενικές διατάξεις, II. Διατάξεις περί δημοκρατικών αρχών, III. Διατάξεις περί των θεσμικών οργάνων, IV. Διατάξεις περί των ενισχυμένων συνεργασιών, V. Γενικές διατάξεις για την εξωτερική δράση της Ένωσης και ειδικές διατάξεις σχετικά με την ΚΕΠΠΑ, VI. Τελικές διατάξεις.

α. Γενικές διατάξεις (άρθρα 1 ως 7α ΣΕΕ)

8. Στον τίτλο I της ΣΕΕ, προβλέπεται, πρώτον, η διαδοχή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από την Ένωση ως ενιαίο νομικό πρόσωπο. Η Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μετονομάζεται σε Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) και αποτελεί μαζί με τη ΣΕΕ τις Συνθήκες στις οποίες βασίζεται η Ένωση (άρθρο 1, εδ. γ' ΣΕΕ).

9. Δεύτερον, προβλέπονται οι αξίες της Ένωσης και οι στόχοι της Ένωσης κατά τρόπο που ανταποκρίνεται στις σχετικές προβλέψεις της Συνταγματικής Συνθήκης. Ειδικότερα, εισάγεται ρητή και πανηγυρική διατύπωση σχετικά με τις αξίες στις οποίες βασίζεται η Ένωση, και ειδικότερα τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου καθώς και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες. Οι ανωτέρω αξίες χαρακτηρίζονται ως κοινές στα κράτη μέλη και προάγονται εντός κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από τον πλουραλισμό, την απαγόρευση

που υπενθυμίζει τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ. δήλωση υπ' αριθ. 17 της ΔΔ).

11. Τέταρτον, το ακανθώδες ζήτημα του καθεστώτος του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων επιλύθηκε με τον ακόλουθο τρόπο: το άρθρο 6§1 ΣΕΕ παραπέμπει στον Χάρτη όπως προβλέπεται στη σχετική διακήρυξη της 12^{ης} Δεκεμβρίου 2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής και έχει δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ C 303, 14.12.2007). Συγχρόνως προβλέπεται στην ίδια διάταξη ότι ο Χάρτης έχει την ίδια νομική ισχύ με αυτή των Συνθηκών. Επομένως, ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων δεν ενσωματώνεται μεν στις Συνθήκες σύμφωνα με τη μέθοδο της Συνταγματικής Συνθήκης, διαφυλάσσεται όμως τόσο η νομική ισχύς του Χάρτη ως πρωτογενούς δικαίου της Ένωσης όσο και το περιεχόμενό του, όπως προέκυψε τελικά στο πλαίσιο της Συνταγματικής Συνθήκης. Σημειώνεται, εντούτοις, η εξαίρεση της Πολωνίας και του Ηνωμένου Βασιλείου από την εφαρμογή του Χάρτη βάσει του σχετικού πρωτοκόλλου που συμφωνήθηκε κατά τη ΔΔ του 2007. Το άρθρο 6 ΣΕΕ παραπέμπει, επίσης, στις επεξηγήσεις του Χάρτη ως μη νομικά δεσμευτικά κείμενο που λαμβάνεται υπόψη ως ερμηνευτικό εργαλείο κατά την εφαρμογή του Χάρτη.

Κατά τα λοιπά, προβλέπεται, όπως και στη Συνταγματική Συνθήκη, η προσχώρηση της Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ) και η διατήρηση του συστήματος προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων ως γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης (άρθρο 6§§2, 3 ΣΕΕ καθώς και πρωτόκολλο σχετικά με την προσχώρηση της Ένωσης στην ΕΣΔΑ).

12. Τέλος, σημειώνεται ο πολιτικός συμβολισμός της πρόβλεψης στις γενικές διατάξεις της ΣΕΕ νομικής βάσης για την πολιτική γειτονίας της Ένωσης (άρθρο 7α ΣΕΕ).

β. Διατάξεις περί δημοκρατικών αρχών (άρθρα 8 ως 8Γ ΣΕΕ)

13. Ιδιαίτερης πολιτικής σημασίας θα πρέπει να θεωρείται, επίσης, η εισαγωγή του τίτλου II περί των δημοκρατικών αρχών της Ένωσης όπου αποτυπώνονται και κωδικοποιούνται με τρόπο προσιτό για τον πολίτη της Ένωσης ορισμένες θεμελιώδεις αρχές λειτουργίας του θεσμικού

συστήματος, σύμφωνα με τις σχετικές ρυθμίσεις της Συνταγματικής Συνθήκης. Πιο συγκεκριμένα, προβλέπονται οι αρχές της ισότητας των πολιτών της Ένωσης (άρθρο 8 ΣΕΕ), της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας (άρθρο 8Α ΣΕΕ) και της συμμετοχικής δημοκρατίας (άρθρο 8Β ΣΕΕ) και απαριθμούνται οι περιπτώσεις συμμετοχής των εθνικών κοινοβουλίων στη θεσμική λειτουργία της Ένωσης (άρθρο 8Γ ΣΕΕ).

14. Αξιοσημείωτη, σε αυτό το πλαίσιο, είναι, κατά πρώτο λόγο, η πρόβλεψη περί δικαιώματος νομοθετικής πρωτοβουλίας των πολιτών της Ένωσης, ήτοι του δικαιώματος ενός σημαντικού αριθμού (τουλάχιστον ενός εκατομμυρίου) πολιτών από περισσότερα κράτη μέλη να ζητούν άμεσα από την Επιτροπή, με αίτημα που συνυπογράφουν, να υποβάλλει κατάλληλες προτάσεις επί συγκεκριμένου θέματος (άρθρο 8Β§4 ΣΕΕ σε συνδυασμό με άρθρο 21 ΣΛΕΕ). Κατά δεύτερο λόγο, επισημαίνεται η ενίσχυση του ρόλου των εθνικών κοινοβουλίων σχετικά με τον έλεγχο της εφαρμογής της αρχής της επικουρικότητας, σύμφωνα με τις διατάξεις του σχετικού πρωτοκόλλου. Ειδικότερα, εισάγεται μηχανισμός «έγκαιρης προειδοποίησης», βάσει του οποίου τα εθνικά κοινοβούλια έχουν τη δυνατότητα, εντός 8 εβδομάδων από της κοινοποίησής σε αυτά των νομοθετικών προτάσεων της Ένωσης, να εκδίδουν αιτιολογημένη γνώμη περί του συμβατού των νομοθετικών προτάσεων προς την αρχή της επικουρικότητας (άρθρο 6 πρωτοκόλλου). Σε περίπτωση που οι αρνητικές αιτιολογημένες γνώμες συγκεντρώσουν το ένα τρίτο του συνόλου των ψήφων που διαθέτουν τα εθνικά κοινοβούλια, οι συντάκτες των νομοθετικών προτάσεων, κατά κανόνα η Επιτροπή, επανεξετάζουν την πρότασή τους και μπορούν να τις διατηρήσουν, να τις τροποποιήσουν ή να τις αποσύρουν. Το ίδιο όριο μειώνεται στο ένα τέταρτο των ψήφων των εθνικών κοινοβουλίων για νομοθετικές προτάσεις που αφορούν στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Σε περίπτωση που οι αρνητικές αιτιολογημένες γνώμες συγκεντρώσουν την απλή πλειοψηφία των ψήφων που διαθέτουν τα εθνικά κοινοβούλια και η Επιτροπή εμμένει στην πρότασή της, τόσο η γνώμη της Επιτροπής όσο και οι γνώμες των κοινοβουλίων διαβιβάζονται στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, που μπορούν να κρίνουν, με πλειοψηφία 55% των μελών του Συμβουλίου και πλειοψηφία των ψηφισάντων εντός του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ότι η νομοθετική πρόταση της Επιτροπής δεν είναι συμβατή προς την αρχή της επικουρικότητας και να αποφασίσουν τη μη συνέχιση της νομοθετικής διαδικασίας (άρθρο 7 πρωτοκόλλου).

Τέλος, προβλέπεται η δυνατότητα δικαστικής προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου της Ένωσης των κρατών μελών εξ ονόματος των εθνικών κοινοβουλίων τους λόγω παραβίασης της αρχής της επικουρικότητας (άρθρο 8 πρωτοκόλλου).

γ. Θεσμικά όργανα (άρθρα 9 ως 9ΣΤ ΣΕΕ)

15. Οι θεσμικές αλλαγές που συμφωνήθηκαν με τη Συνταγματική Συνθήκη (ενίσχυση ρόλου Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, θέσπιση Προέδρου Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και Υπατου Εκπροσώπου για θέματα ΚΕΠΠΑ) διατηρούνται στη νέα Συνθήκη.

Μόνη σοβαρή παρέκκλιση συνιστά η παράταση εφαρμογής του ισχύοντος συστήματος ειδικής πλειοψηφίας εντός του Συμβουλίου μέχρι τις 31 Οκτωβρίου 2014 και εφόσον ένα μέλος του Συμβουλίου το ζητήσει για συγκεκριμένη ψηφοφορία μέχρι τις 31 Μαρτίου 2017 (βλ. άρθρο 9Γ§5 ΣΕΕ και άρθρο 3 πρωτοκόλλου περί των μεταβατικών διατάξεων). Υπενθυμίζεται ότι η Συνταγματική Συνθήκη εισήγαγε τον κανόνα της διπλής πλειοψηφίας εντός του Συμβουλίου, σύμφωνα με τον οποίο για να αποφασίσει το Συμβούλιο με τον κανόνα της ειδικής πλειοψηφίας απαιτείται να συγκεντρωθεί ποσοστό τουλάχιστον 55% των μελών του Συμβουλίου, το οποίο περιλαμβάνει τουλάχιστον 15 κράτη μέλη και αντιπροσωπεύει ποσοστό τουλάχιστον 65% του πληθυσμού της Ένωσης (άρθρο 9Γ§4 ΣΕΕ σε συνδυασμό με άρθρο 205 ΣΛΕΕ). Επομένως, ο κανόνας της διπλής πλειοψηφίας δεν εφαρμόζεται άμεσα αλλά μόνον μετά την παρέλευση των μεταβατικών προθεσμιών που προβλέπει η Συνθήκη της Λισσαβώνας.

Στο ίδιο πλαίσιο, αναβιώνει, σε μόνιμη βάση, ο μηχανισμός των Ιωαννίνων (δήλωση υπ' αριθ.7), υπό τους ακόλουθους όρους: από 1ης Νοεμβρίου 2014 έως της 31ης Μαρτίου 2017, εάν μέλη του Συμβουλίου που αντιπροσωπεύουν το 75% του πληθυσμού ή του αριθμού των κρατών μελών που απαιτείται για τη σύσταση μειοψηφίας αρνησικυρίας δηλώσουν ότι αντιτίθενται στην έκδοση πράξης από το Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία, το Συμβούλιο συζητά το θέμα και καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξεύρεση λύσης εντός εύλογου χρονικού διαστήματος. Από 1ης Απριλίου 2017, τα ανωτέρω ποσοστά μειώνονται σε 55% του πληθυσμού ή του αριθμού των κρατών μελών που απαιτείται για τη σύσταση μειοψηφίας αρνησικυρίας. Βάσει του σχετικού πρωτοκόλλου, η απόφαση περί του μηχανισμού των Ιωαννίνων μπορεί

να τροποποιηθεί ή να καταργηθεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που αποφασίζει με συναίνεση.

16. Σε ό,τι αφορά τις θεσμικές καινοτομίες της Συνταγματικής Συνθήκης που διατηρεί η Συνθήκη της Λισσαβώνας, επισημαίνονται τα ακόλουθα: πρώτον, ο ανώτατος αριθμός των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου διατηρείται στους 750 αλλά δεν προσμετράται πλέον ο Πρόεδρος του σώματος. Η εκπροσώπηση των πολιτών της Ένωσης είναι αναλογική κατά φθίνουσα πράξη με ελάχιστο όριο 6 μελών ανά κράτος μέλος (άρθρο 9Α§2 ΣΕΕ). Σημειώνεται, επίσης, το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τη σύνθεσή του κατά την περίοδο 2009-2014, επί του οποίου εκφράστηκε η πολιτική συμφωνία των κρατών μελών στο πλαίσιο της ΔΔ (δήλωση υπ' αριθ.5) και το οποίο διατηρεί τον αριθμό των 22 βουλευτών που προέρχονται από την Ελλάδα, όπως προβλέπεται στην Πράξη Προσχώρησης της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας (σχετικά με την ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη νομοθετική διαδικασία, βλ. κατωτέρω υπό Β).

17. Δεύτερον, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αναγνωρίζεται ως θεσμικό όργανο της Ένωσης (άρθρο 9Β§1 ΣΕΕ) και καθιερώνεται θέση μόνιμου Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που εκλέγεται με ειδική πλειοψηφία από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για θητεία δυόμισι ετών, ανανεώσιμη άπαξ (άρθρο 9Β§2 ΣΕΕ). Ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου προεδρεύει και διευθύνει τις εργασίες του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, μεριμνά για την προετοιμασία και συνέχεια των εργασιών του σε συνεργασία με τον Πρόεδρο της Επιτροπής και βάσει των εργασιών του Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων και ασκεί «υπό την ιδιότητά του αυτή και στο επίπεδό του» την εξωτερική εκπροσώπηση της Ένωσης σε θέματα ΚΕΠΠΑ με την επιφύλαξη των αρμοδιοτήτων του Υπατού Εκπροσώπου της Ένωσης (άρθρο 9Β§5 ΣΕΕ). Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίζει με συναίνεση εκτός εάν συγκεκριμένες διατάξεις των Συνθηκών ορίζουν διαφορετικά (άρθρο 9Β§4 ΣΕΕ σε σύνδυασμό με άρθρο 201α ΣΛΕΕ).

18. Τρίτον, σε ό,τι αφορά τη λειτουργία του Συμβουλίου, επισημαίνεται η διατήρηση του συστήματος εναλλασσόμενης προεδρίας, με την εξαίρεση της Προεδρίας του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων που θα ασκείται σε μόνιμη βάση από τον Υπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για θέματα ΚΕΠΠΑ (άρθρο 9Γ§9 ΣΕΕ σε

συνδυασμό με άρθρο 201β ΣΛΕΕ). Ειδικότερα, το σύστημα εναλλασσόμενης εξάμηνης προεδρίας κάθε κράτους μέλους μεταλλάσσεται σε σύστημα ομαδικής προεδρίας 3 κρατών μελών για περίοδο 18 μηνών κατά τρόπο που δεν θίγει την αρχή της ισότιμης εναλλαγής επιτρέποντας συγχρόνως τις αναγκαίες οργανωτικές προσαρμογές (βλ. δήλωση υπ' αριθ.9). Επίσης, προβλέπεται ότι ο κατάλογος των διαφόρων συνθέσεων του Συμβουλίου καθορίζεται με απόφαση Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που λαμβάνεται με ειδική πλειοψηφία (άρθρο 9Γ§6 ΣΕΕ σε συνδυασμό με άρθρο 201β ΣΛΕΕ). Τέλος, επισημαίνεται ότι το Συμβούλιο συνέρχεται δημοσίως όταν συσκέπτεται και αποφασίζει στο πλαίσιο της νομοθετικής λειτουργίας του (άρθρο 9Γ§8 ΣΕΕ).

19. Τέταρτον, σε ό,τι αφορά την Επιτροπή, η σύνθεσή της μειώνεται από 1ης Νοεμβρίου 2014 στα δύο τρίτα του αριθμού των κρατών μελών βάσει συστήματος αυστηρώς ισότιμης εναλλαγής μεταξύ των κρατών μελών, το οποίο θα καθορισθεί λεπτομερώς από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (άρθρο 9Δ§5 σε συνδυασμό με άρθρο 211α ΣΛΕΕ). Σημειώνεται ότι η μετάβαση σε ολιγομελές σχήμα της Επιτροπής βάσει συστήματος ισότιμης εναλλαγής προβλέπεται ήδη στη Συνθήκη της Νίκαιας.

Επιπλέον, η διαδικασία εκλογής του Προέδρου της Επιτροπής επιτρέπει την ευρύτερη νομιμοποίησή του. Πιο συγκεκριμένα, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, αφού λάβει υπόψη το αποτέλεσμα των εκλογών για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και προβεί στις κατάλληλες διαβουλεύσεις, προτείνει, με ειδική πλειοψηφία, έναν υποψήφιο για το αξίωμα του Προέδρου της Επιτροπής. Στη συνέχεια, είτε ο προταθείς υποψήφιος εκλέγεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με την πλειοψηφία του όλου αριθμού των μελών του, είτε σε περίπτωση μη συγκέντρωσης της απαιτούμενης πλειοψηφίας, εφαρμόζεται εκ νέου η ίδια διαδικασία πρότασης εκ μέρους του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου υποψηφίου Προέδρου (άρθρο 9Δ§7 ΣΕΕ). Επιβεβαιώνεται, τέλος, η απαίτηση κοινής συμφωνίας του Προέδρου της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την κατάρτιση του καταλόγου των υποψηφίων μελών της Επιτροπής. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, ο Υπατος Εκπρόσωπος και τα άλλα μέλη της Επιτροπής υπόκεινται, ως σώμα, στην έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (άρθρο 9Δ§8 ΣΕΕ).

20. Πέμπτον, ο Υπουργός Εξωτερικών της Ένωσης, όπως προβλέπεται στη Συνταγματική Συνθήκη, διατηρεί τη σημερινή του ονομασία, δηλαδή Υπάτος Εκπρόσωπος της Ένωσης για θέματα ΚΕΠΠΑ, χωρίς όμως να θίγονται οι ουσιαστικές ρυθμίσεις της Συνταγματικής Συνθήκης (άρθρο 9Ε ΣΕΕ). Ο Υπάτος Εκπρόσωπος προεδρεύει του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων και κατέχει συγχρόνως μία εκ των θέσεων Αντιπροέδρου της Επιτροπής, αυτή του αρμοδίου για τις εξωτερικές σχέσεις. Αυτή η διπλή ιδιότητα του Υπάτου Εκπροσώπου επιδρά επί του καθεστώτος εκλογής και παύσης του: διορίζεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, με ειδική πλειοψηφία, σε συμφωνία με τον Πρόεδρο της Επιτροπής και υπόκειται σε ψήφο έγκρισης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μαζί με τα λοιπά μέλη της Επιτροπής. Ομοίως, υπόκειται σε πρόταση μομφής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ως μέλος της Επιτροπής, για τα καθήκοντα που ασκεί εντός της, και ο Πρόεδρος της Επιτροπής μπορεί να του ζητήσει να παραιτηθεί μόνον με τη συμφωνία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (άρθρο 9ΕΞ1 ΣΕΕ σε συνδυασμό με άρθρο 9Δ§§6, 7 και 8 ΣΕΕ). Στη δήλωση υπ' αριθ. 12 της ΔΔ, διευκρινίζεται ότι για τον διορισμό του πρώτου Υπάτου Εκπροσώπου προ του τέλους της θητείας της παρούσης Επιτροπής θα αναληφθούν οι δέουσες επαφές με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

21. Έκτον, ορίζεται ότι το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως ενιαίο θεσμικό όργανο περιλαμβάνει το Δικαστήριο (σημερινό Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων), το Γενικό Δικαστήριο (σημερινό Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων) και ειδικευμένα δικαστήρια (άρθρο 9 ΣΤ ΣΕΕ).

δ. Ενισχυμένες συνεργασίες (άρθρο 10 ΣΕΕ και άρθρα 280Α ως 280Θ ΣΛΕΕ)

22. Ο τίτλος IV περιλαμβάνει ένα γενικό άρθρο (άρθρο 10 ΣΕΕ) για τις ενισχυμένες συνεργασίες το οποίο παραπέμπει για τους λεπτομερείς όρους εφαρμογής του στα άρθρα 280Α και επόμενα ΣΛΕΕ. Σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, ο ελάχιστος αριθμός κρατών μελών που απαιτείται για την ενεργοποίηση ενισχυμένης συνεργασίας ορίζεται σε 9. Κατά τα λοιπά, οι ρυθμίσεις της νέας Συνθήκης κωδικοποιούν χωρίς να μεταβάλλουν ουσιαστικά τις ισχύουσες διαδικασίες. Σημειώνεται, εν προκειμένω, η εμπλοκή του Υπάτου Εκπροσώπου για την καθιέρωση

ενισχυμένης συνεργασίας σε θέματα ΚΕΠΠΑ, ο οποίος γνωμοδοτεί για το συμβατό της προτεινόμενης συνεργασίας με τις διατάξεις ΚΕΠΠΑ (άρθρο 280Δ§2 ΣΛΕΕ), καθώς και η δυνατότητα μετάβασης από τον κανόνα της ομοφωνίας σε αυτόν της ειδικής πλειοψηφίας με ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου (άρθρο 280Η§1 ΣΛΕΕ). Σημαντική καινοτομία της Συνταγματικής Συνθήκης που διατηρείται, αποτελεί η πρόβλεψη περί διαρθρωμένης συνεργασίας στον αμυντικό τομέα (άρθρο 28Ε ΣΕΕ και σχετικό πρωτόκολλο, βλ. κατωτέρω υπό σημείο ε).

ε. Γενικές διατάξεις για την εξωτερική δράση της Ένωσης και ειδικές διατάξεις σχετικά με την ΚΕΠΠΑ (άρθρα 10Α ως 28Ε ΣΕΕ)

23. Σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, οι διατάξεις περί ΚΕΠΠΑ, πλαισιωμένες από ένα κεφάλαιο περί των γενικών διατάξεων της εξωτερικής δράσης της Ένωσης, διατηρούνται στη ΣΕΕ και δεν μεταφέρονται στη ΣΛΕΕ, όπου προβλέπονται όλες οι λοιπές πολιτικές της Ένωσης. Προβάλλεται έτσι ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της ΚΕΠΠΑ (άρθρο 11 ΣΕΕ) σε σχέση με τις λοιπές πολιτικές της Ένωσης που υπάγονται στην κοινοτική μέθοδο. Κατά κανόνα όμως, διατηρούνται οι βελτιώσεις που επέφερε η Συνταγματική Συνθήκη στους κανόνες λειτουργίας της ΚΕΠΠΑ.

αα. Γενικές διατάξεις για την εξωτερική δράση της Ένωσης (άρθρα 10Α και 10Β ΣΕΕ)

24. Αξιοσημείωτη καινοτομία αποτελεί η δυνατότητα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου να εκδίδει αποφάσεις ως προς τα στρατηγικά συμφέροντα και τους στόχους της Ένωσης με «διαπυλωνικό» πεδίο εφαρμογής κατά το μέτρο που μπορεί να αφορούν τόσο σε θέματα ΚΕΠΠΑ όσο και στις υπόλοιπες πτυχές της εξωτερικής δράσης της Ένωσης (άρθρο 10Β§1 ΣΕΕ). Στο ίδιο πλαίσιο, ο Υπάτος Εκπρόσωπος και η Επιτροπή μπορούν να υποβάλλουν στο Συμβούλιο κοινές προτάσεις που καλύπτουν το σύνολο των τομέων της εξωτερικής δράσης της Ένωσης (άρθρο 10Β§2 ΣΕΕ).

ββ. Διατάξεις ΚΕΠΠΑ (άρθρα 10Γ ως 28 ΣΕΕ)

25. Σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, προβλέπεται ρητά ότι η ΚΕΠΠΑ «διέπεται από ειδικούς κανόνες και διαδικασίες» (άρθρο 11 ΣΕΕ), διάταξη που απηχεί τον επιβίωση του διακυβερνητικού χαρακτήρα της εν λόγω πολιτικής. Διατηρείται ο κανόνας της ομοφωνίας εντός του Συμβουλίου, αποκλείεται η θέσπιση νομοθετικών πράξεων, επιβεβαιώνεται ο

περιορισμένος ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Επιτροπής και διατηρείται ο γενικός κανόνας εξαίρεσης δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου της Ένωσης (βλ. επίσης δηλώσεις υπ' αριθ. 13 και 14).

26. Παρά τις γενικές αυτές προβλέψεις, διατηρούνται οι ουσιαστικές αλλαγές που εισήγαγε η Συνταγματική Συνθήκη. Πρώτον, προβλέπεται το δικαίωμα του Υπατου Εκπροσώπου να προσφεύγει τόσο ατομικά όσο και με την υποστήριξη της Επιτροπής στο Συμβούλιο. Το δικαίωμα πρωτοβουλίας σε θέματα ΚΕΠΠΑ έτσι αναγνωρίζεται τόσο στα κράτη μέλη όσο και στον Υπατο Εκπρόσωπο (άρθρο 15α ΣΕΕ).

27. Δεύτερον, παρ' ότι η ομοφωνία εντός του Συμβουλίου παραμένει ο γενικός κανόνας, προβλέπεται, κατά παρέκκλιση, η απόφαση του Συμβουλίου με ειδική πλειοψηφία όταν επιλαμβάνεται ζητήματος μετά από πρόταση του Υπατου Εκπροσώπου, κατόπιν προηγούμενου συγκεκριμένου αιτήματος που υπέβαλε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, είτε εξ ίδιας πρωτοβουλίας είτε με πρωτοβουλία του Υπατου Εκπροσώπου (άρθρο 15β§2 ΣΕΕ). Διανοίγεται έτσι η οδός της ειδικής πλειοψηφίας με πρωτοβουλία του Υπατου Εκπροσώπου εφόσον ο τελευταίος εξασφαλίσει την προηγούμενη έγκριση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.

28. Τρίτον, προβλέπεται η σύσταση ευρωπαϊκής υπηρεσίας εξωτερικής δράσης, η οποία επικουρεί τον Υπατο Εκπρόσωπο κατά την εκτέλεση των καθηκόντων του (άρθρο 13α§3 ΣΕΕ). Η Υπηρεσία αυτή συνεργάζεται στενά με τις διπλωματικές υπηρεσίες των κρατών μελών και περιλαμβάνει αξιωματούχους από τις σχετικές διευθύνσεις της Γενικής Γραμματείας του Συμβουλίου και της Επιτροπής καθώς και αποσπασμένους υπαλλήλους από τις διπλωματικές υπηρεσίες των κρατών μελών. Η οργάνωση και η λειτουργία της υπηρεσίας εξωτερικής δράσης καθορίζονται με απόφαση του Συμβουλίου μετά από πρόταση του Υπατου Εκπροσώπου και αφού δοθεί η γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και η έγκριση της Επιτροπής. Σύμφωνα με τη δήλωση υπ' αριθ. 15 της ΔΔ, οι προπαρασκευαστικές εργασίες για τη σύσταση της υπηρεσίας αρχίζουν μόλις υπογραφεί η Συνθήκη της Λισσαβώνας.

29. Τέταρτον, ως συνέπεια της ενιαίας νομικής προσωπικότητας της Ένωσης που καλύπτει και τη δράση σε θέματα ΚΕΠΠΑ, προβλέπεται η σύναψη διεθνών συμφωνιών σε όλο το πεδίο εφαρμογής της εξωτερικής δράσης της Ένωσης (άρθρο 24 ΣΕΕ σε συνδυασμό με 1881Δ

ΣΛΕΕ). Σε περίπτωση που οι σχεδιαζόμενες συμφωνίες αφορούν αποκλειστικά ή κυρίως σε θέματα ΚΕΠΠΑ το δικαίωμα πρωτοβουλίας προκειμένου να εκδοθεί η διαπραγματευτική εντολή του Συμβουλίου ανατίθεται στον Υπατο Εκπρόσωπο (άρθρο 188ΙΔ§3 ΣΛΕΕ).

30. Πέμπτον, ενισχύεται η παρουσία της Ένωσης στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών: όταν η Ένωση έχει καθορίσει κοινή θέση ως προς συγκεκριμένο θέμα της ημερήσιας διάταξης του Συμβουλίου Ασφαλείας, τα κράτη μέλη που είναι συγχρόνως μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας ζητούν να κληθεί ο Υπατος Εκπρόσωπος για να παρουσιάσει τη θέση της Ένωσης (άρθρο 19§2 εδ. γ' ΣΕΕ).

31. Έκτον, κατά παρέκκλιση από τη γενική εξαίρεση δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου της Ένωσης σε θέματα ΚΕΠΠΑ, προβλέπεται η εξουσία του Δικαστηρίου να αποφαινεται επί των προσφυγών κατά περιοριστικών μέτρων της Ένωσης έναντι φυσικών ή νομικών προσώπων καθώς και να ελέγχει την τήρηση της ρήτρας σεβασμού του πεδίου εφαρμογής της ΚΕΠΠΑ σε σχέση με τις υπόλοιπες πολιτικές της Ένωσης (άρθρο 11§2 ΣΕΕ σε συνδυασμό με άρθρο 240α ΣΛΕΕ). Σημειώνεται, επίσης, ότι η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ διατηρείται εκτός της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου (άρθρο 25α ΣΕΕ).

γγ. Διατάξεις σχετικά με την κοινή πολιτική ασφάλειας και άμυνας (άρθρα 28Α ως 28Ε ΣΕΕ)

32. Η νέα Συνθήκη διατηρεί τις καινοτομίες που εισήγαγε η Συνταγματική Συνθήκη και αφορούν σε ζητήματα ιδιαίτερου ελληνικού ενδιαφέροντος. Κατά πρώτο λόγο, προβλέπεται η ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής, σύμφωνα με την οποία σε περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα κράτη μέλη οφείλουν να παράσχουν βοήθεια με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους. Η ρήτρα αυτή δεν θίγει την ουδετερότητα ορισμένων κρατών μελών, ούτε τις υφιστάμενες υποχρεώσεις στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ (άρθρο 28Α§7 ΣΕΕ).

33. Διευρύνεται η εμβέλεια των «αποστολών τύπου Petersberg» και προστίθενται οι περιπτώσεις των κοινών δράσεων αφοπλισμού, της παροχής στρατιωτικών συμβουλών, της πρόληψης συγκρούσεων και της σταθεροποίησης μετά το πέρας των συγκρούσεων. Ορίζεται

μάλιστα ότι οι «αποστολές τύπου Petersberg» συμβάλλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, και δη με δράσεις στο έδαφος τρίτων χωρών (άρθρο 28B§1 ΣΕΕ). Στο ίδιο πλαίσιο, προβλέπεται η καθιέρωση ενός κεφαλαίου εκκίνησης που δημιουργείται με τις συνεισφορές των κρατών μελών για την επείγουσα χρηματοδότηση των προπαρασκευαστικών δραστηριοτήτων σχετικά με τις «αποστολές τύπου Petersberg» (άρθρο 28§3 ΣΕΕ).

34. Η Συνθήκη προβλέπει, επίσης, μία σειρά δράσεων που θα επιτρέψουν σε περιορισμένο αριθμό κρατών μελών να κινηθεί γρηγορότερα προς τον στόχο μίας κοινής αμυντικής πολιτικής. Ειδικότερα, προβλέπεται: πρώτον, η εξουσία του Συμβουλίου να αναθέσει την εκτέλεση αποστολής σε ομάδα κρατών μελών που το επιθυμούν και διαθέτουν τις αναγκαίες ικανότητες σε συνεργασία με τον Υπάτο Εκπρόσωπο (άρθρο 28Γ ΣΕΕ), δεύτερον, η σύσταση Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας, ανοικτού σε κάθε κράτος μέλος, με σκοπό τη βελτίωση των στρατιωτικών δυνατοτήτων των κρατών μελών, την εναρμόνιση των επιχειρησιακών αναγκών, τον συντονισμό των στρατιωτικών προγραμμάτων των κρατών μελών καθώς και την ενίσχυση της έρευνας και της βιομηχανικής και τεχνολογικής βάσης του αμυντικού τομέα (άρθρο 28Δ ΣΕΕ), τρίτον, η δυνατότητα «μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας» μεταξύ των κρατών μελών που πληρούν τα υψηλότερα κριτήρια στρατιωτικών δυνατοτήτων και αναλαμβάνουν τις δεσμεύσεις που προβλέπονται στο Πρωτόκολλο περί διαρθρωμένης συνεργασίας (άρθρο 28Ε ΣΕΕ). Η σύσταση της διαρθρωμένης συνεργασίας αποφασίζεται από το Συμβούλιο με ειδική πλειοψηφία εντός 3 μηνών από την ανακοίνωση της πρόθεσης των κρατών μελών που το επιθυμούν να συνεργαστούν πιο στενά στον τομέα της άμυνας.

στ. Τελικές διατάξεις (άρθρα 46Α ως 53 ΣΕΕ)

35. Καθιερώνεται η ενιαία νομική προσωπικότητα της Ένωσης (άρθρο 46Α ΣΕΕ) Με αυτόν τον τρόπο, επιλύεται το ζήτημα της νομικής προσωπικότητας της Ένωσης ιδίως σε θέματα ΚΕΠΠΑ και ενισχύεται η συνοχή της εξωτερικής δράσης της Ένωσης με την κατάργηση της υφιστάμενης διάκρισης μεταξύ Ένωσης και Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

36. Σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της Συνταγματικής Συνθήκης, τροποποιείται η διαδικασία αναθεώρησης των Συνθηκών στις οποίες

βασίζεται η Ένωση και εισάγονται απλοποιημένες διαδικασίες αναθεώρησης για δύο κατηγορίες θεμάτων (άρθρο 48 ΣΕΕ). Στο πλαίσιο της συνήθους διαδικασίας αναθεώρησης, επισημαίνεται, πρώτον, η δυνατότητα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, πέραν των κυβερνήσεων των κρατών μελών και της Επιτροπής, να υποβάλλει σχέδια αναθεώρησης στο Συμβούλιο. Τα σχέδια κοινοποιούνται από το Συμβούλιο και στα εθνικά κοινοβούλια. Δεύτερον, ορίζεται, σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, ότι τα σχέδια αναθεώρησης μπορεί να προβλέπουν είτε την επέκταση είτε τον περιορισμό των αρμοδιοτήτων της Ένωσης. Τρίτον, θεσμοποιείται ο ρόλος της Συνέλευσης ως πρώτου σταδίου της διαδικασίας αναθεώρησης, το οποίο καταλήγει στην έκδοση συστάσεων προς τη Διακυβερνητική Διάσκεψη ως προς το περιεχόμενο των προτεινόμενων τροποποιήσεων. Η σύγκληση Συνέλευσης μπορεί να παρακαμφθεί με απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου μετά από έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Τέταρτον, σε περίπτωση αντιμετώπισης δυσχερειών για την επικύρωση της αναθεωρητικής Συνθήκης από ένα ή περισσότερα κράτη μέλη που δεν υπερβαίνουν το ένα πέμπτο του συνόλου των κρατών μελών, το θέμα παραπέμπεται στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προς υπέρβαση του αδιεξόδου.

Επιπλέον, εισάγεται απλοποιημένη διαδικασία αναθεώρησης της Συνθήκης σε ό,τι αφορά τις εσωτερικές πολιτικές και δράσεις της Ένωσης (άρθρο 48§6 ΣΕΕ). Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίζει ομοφώνως, χωρίς τη προηγούμενη σύγκληση Συνέλευσης ή Διακυβερνητικής, αλλά παραμένει το τελικό στάδιο της έγκρισης από τα κράτη μέλη σύμφωνα με τους αντίστοιχους συνταγματικούς κανόνες τους. Η εφαρμογή αυτής της απλουστευμένης διαδικασίας δεν μπορεί να οδηγήσει σε επέκταση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης.

Τέλος, προβλέπεται απλοποιημένη διαδικασία αναθεώρησης για τη μετάβαση από τον κανόνα της ομοφωνίας εντός του Συμβουλίου σε αυτόν της ειδικής πλειοψηφίας, καθώς και για τη δυνατότητα προσφυγής στη συνήθη νομοθετική διαδικασία για τη θέσπιση νομοθετικών πράξεων που υπάγονται σε ειδική νομοθετική διαδικασία (άρθρο 48§7 ΣΕΕ). Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα μετά την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αλλά κάθε σχετική πρωτοβουλία δεν μπορεί να ευδοκιμήσει σε περίπτωση απηθέσεως ακόμη και ενός εθνικού κοινοβουλίου εντός προθεσμίας 6 μηνών από τη διαβίβαση των προτάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου προς τα εθνικά κοινοβούλια. Η εν λόγω πρόβλεψη ενισχύει τον ρόλο των εθνικών κοινοβουλίων, τα οποία συμμετέχουν, υπό τη μορφή του δικαιώματος

αρνησικυρίας, σε αυτή την απλοποιημένη διαδικασία αναθεώρησης των Συνθηκών.

37. Σε ό,τι αφορά τη διαδικασία προσχώρησης στην Ένωση, επισημαίνεται η προσθήκη, βάσει της εντολής της ΔΔ, της μνείας ότι κατά τη διαδικασία εξέτασης της αιτήσεως που υποβάλλει ευρωπαϊκό κράτος που σέβεται τις αξίες της Ένωσης, λαμβάνονται υπόψη τα κριτήρια επιλεξιμότητας που συμφωνεί το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (άρθρο 49, τελευταία φράση ΣΕΕ).

38. Τέλος, επισημαίνεται η πρόβλεψη, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις της Συνταγματικής Συνθήκης, της δυνατότητας εθελούσιας αποχώρησης κράτους μέλους από την Ένωση με σχετική γνωστοποίηση στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και επί τη βάσει συμφωνίας που συνάπτεται από την Ένωση και το υπό κρίση κράτος για τη λεπτομερή ρύθμιση των όρων αποχώρησης (άρθρο 49Α ΣΕΕ).

Β. Τροποποιήσεις της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (άρθρο 2 Συνθήκης της Λισσαβώνας)

39. Η Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μετονομάζεται σε **Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης** (ΣΛΕΕ). Σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, οι αλλαγές των ιδρυτικών Συνθηκών που εισήχθησαν στη Συνταγματική Συνθήκη, προβλέπονται αυτούσιες στη ΣΛΕΕ, με την επιφύλαξη των προσθηκών και εξαιρέσεων που προβλέπονται στην εν λόγω εντολή της ΔΔ.

40. Κατά πρώτο λόγο, επέρχεται σειρά **οριζόντιων τροποποιήσεων** στη ΣΛΕΕ με σκοπό την προσαρμογή στην ορολογία που εισάγεται με τη Συνταγματική Συνθήκη, όπως η κατάργηση του όρου «Κοινότητα» και των παραγώγων του, η πρόβλεψη συνήθους και ειδικής νομοθετικής διαδικασίας, η νέα ονομασία των δικαιοδοτικών οργάνων κτλ.

41. Στη συνέχεια αναλύονται οι **ειδικές τροποποιήσεις** της ΣΛΕΕ, οι οποίες, πλην εξαιρέσεων, αναπαράγουν με τις κατάλληλες προσαρμογές τις ρυθμίσεις που προβλέπονται στη Συνταγματική Συνθήκη. Ειδικότερα, η ΣΛΕΕ διαιρείται στα ακόλουθα 7 μέρη: α. Οι αρχές, β. Απαγόρευση διακρίσεων και ιθαγένεια, γ. Οι εσωτερικές

πολιτικές και δράσεις της Ένωσης, δ. Σύνδεση των υπερπόντιων χωρών και εδαφών, ε. Η εξωτερική δράση της Ένωσης, στ. Θεσμικές και δημοσιονομικές διατάξεις, ζ. Γενικές και τελικές διατάξεις.

α. Οι αρχές της Ένωσης: διατάξεις περί αρμοδιοτήτων και διατάξεις γενικής εφαρμογής (άρθρα 1α ως 16Γ ΣΛΕΕ)

42. Στο πρώτο μέρος περί των αρχών της Ένωσης εισάγεται ο τίτλος I περί των αρμοδιοτήτων της Ένωσης, όπου προβλέπονται οι κατηγορίες αρμοδιοτήτων της Ένωσης ανά τομέα δράσης. Διακρίνονται οι κατηγορίες των αποκλειστικών, συντρεχουσών και υποστηρικτικών αρμοδιοτήτων (άρθρο 2Α ΣΛΕΕ), οι οποίες απηχούν, σε μεγάλο βαθμό, τη νομολογία του ΔΕΚ. Στη συνέχεια, απαριθμούνται οι τομείς που υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης (άρθρο 2Β ΣΛΕΕ), όπου τα κράτη μέλη δεν δύνανται να εκδίδουν νομικά δεσμευτικές πράξεις παρά μόνο με εξουσιοδότηση της Ένωσης ή για την εκτέλεση του δικαίου της Ένωσης (άρθρο 2Α§1 ΣΛΕΕ). Στους τομείς που υπάγονται σε συντρέχουσα αρμοδιότητα της Ένωσης και των κρατών μελών (άρθρο 2Γ ΣΛΕΕ), τα κράτη μέλη δύνανται να νομοθετήσουν κατά το μέτρο που η Ένωση δεν έχει ασκήσει τις αρμοδιότητές της ή αποφάσισε να παύσει να τις ασκεί (άρθρο 2Α§2 ΣΛΕΕ, καθώς και πρωτόκολλο σχετικά με την άσκηση των συντρεχουσών αρμοδιοτήτων). Διευκρινίζεται, επίσης, ότι το Συμβούλιο μπορεί να ζητήσει από την Επιτροπή να υποβάλει προτάσεις για την παύση της άσκησης της αρμοδιότητας της Ένωσης, τις οποίες η Επιτροπή εξετάζει με ιδιαίτερη προσοχή (δήλωση υπ' αριθ. 18 ΔΔ). Στους τομείς υποστηρικτικής, συντονιστικής ή συμπληρωματικής δράσης (άρθρο 2Ε ΣΛΕΕ), η άσκηση της αρμοδιότητας της Ένωσης δεν αντικαθιστά αυτή των κρατών μελών (άρθρο 2Α§5 ΣΛΕΕ). Επίσης, προβλέπονται ειδικές διατάξεις για τον συντονισμό των οικονομικών πολιτικών και των πολιτικών απασχόλησης (άρθρα 2Α§3 και 2Δ ΣΛΕΕ) καθώς και για την κοινή εξωτερική και πολιτική ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) (άρθρο 2Α§4 ΣΛΕΕ).

43. Στον τίτλο II περί διατάξεων γενικής εφαρμογής, προβλέπονται οριζόντιες ρήτρες που εφαρμόζονται στο σύνολο των πολιτικών της Ένωσης, όπως η προαγωγή υψηλού επιπέδου απασχόλησης με τη διασφάλιση κατάλληλης κοινωνικής προστασίας («κοινωνική ρήτρα») (άρθρο 5α ΣΛΕΕ) και η καταπολέμηση διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων,

αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού (άρθρο 5β ΣΛΕΕ). Σημειώνεται, επίσης, η νομική βάση για τη ρύθμιση, από την Ένωση, των γενικών αρχών λειτουργίας των υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος (άρθρο 16 ΣΛΕΕ) σε συνδυασμό με το οικείο πρωτόκολλο που διασφαλίζει την ευρεία διακριτική ευχέρεια των εθνικών αρχών κατά την παροχή, ανάθεση και οργάνωση δημοσίων υπηρεσιών. Τέλος, επισημαίνεται η κωδικοποίηση των εγγυήσεων σχετικά με τη διαφάνεια των εργασιών των οργάνων και οργανισμών της Ένωσης (άρθρο 16Α ΣΛΕΕ) και το δικαίωμα προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (άρθρο 16Β ΣΛΕΕ), καθώς και η πρόβλεψη περί σεβασμού του καθεστώτος των εκκλησιών και των μη ομολογιακών ενώσεων (άρθρο 16Γ ΣΛΕΕ).

β. Απαγόρευση διακρίσεων και ιθαγένεια της Ένωσης (άρθρα 16Δ ως 22 ΣΛΕΕ)

44. Η Συνθήκη επαναλαμβάνει, με τις απαραίτητες νομοτεχνικές προσαρμογές, τις διατάξεις της Συνθήκης του Μάαστριχτ περί της ιθαγενείας της Ένωσης χωρίς όμως να εισάγει νέα δικαιώματα. Αξιοσημείωτη είναι πάντως η πρόβλεψη νομοθετικής βάσης για την έκδοση των λεπτομερών όρων εφαρμογής της νομοθετικής πρωτοβουλίας πολιτών (άρθρο 21 ΣΛΕΕ), που καθιερώνεται στο άρθρο 88§4 ΣΕΕ του κεφαλαίου περί των δημοκρατικών αρχών της Ένωσης.

γ. Εσωτερικές πολιτικές και δράσεις της Ένωσης (άρθρα 22α ως 176Δ ΣΛΕΕ)

αα. Νομοθετική διαδικασία: διευκόλυνση στη λήψη αποφάσεων και ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

45. Ως γενική παρατήρηση, σημειώνεται ότι η συνήθης νομοθετική διαδικασία (άρθρο 249Α§1 ΣΛΕΕ) που αντιστοιχεί στην ισχύουσα διαδικασία συναπόφασης Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου με εφαρμογή της ειδικής πλειοψηφίας εντός του Συμβουλίου, καθίσταται ο κανόνας για την έκδοση νομοθετικών πράξεων της Ένωσης, ενώ οι εξαιρέσεις, υπό τη μορφή ειδικών νομοθετικών διαδικασιών, περιορίζονται σημαντικά. Η συνήθης νομοθετική διαδικασία εφαρμόζεται πλέον, μεταξύ άλλων, στα μέτρα εφαρμογής της νομοθετικής πρωτοβουλίας πολιτών (άρθρο 21 ΣΛΕΕ), στον καθορισμό των κοινών οργανώσεων αγοράς στην κοινή αγροτική πολιτική (άρθρο 37§2 ΣΛΕΕ),

στα μέτρα σχετικά με τις κινήσεις κεφαλαίων από ή προς τρίτες χώρες (άρθρο 57§2 ΣΛΕΕ), στα μέτρα σχετικά με τις θαλάσσιες και τις αεροπορικές μεταφορές (άρθρο 80§2 ΣΛΕΕ), στη δημιουργία ευρωπαϊκών τίτλων διανοητικής ιδιοκτησίας (άρθρο 97α ΣΛΕΕ), στους λεπτομερείς κανόνες για τη διαδικασία πολυμερούς εποπτείας της οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών (άρθρο 99§6 ΣΛΕΕ), στις τροποποιήσεις του καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών (άρθρο 107§5 ΣΛΕΕ), στην οργάνωση των διαρθρωτικών ταμείων (άρθρο 161§1 ΣΛΕΕ), στα μέτρα στον τομέα της ενέργειας (άρθρο 176Α§2 ΣΛΕΕ) και στα μέτρα στον τομέα του τουρισμού (άρθρο 176Β§2 ΣΛΕΕ).

46. Επίσης, η ειδική πλειοψηφία εντός του Συμβουλίου επεκτείνεται σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης των κοινοτικών εργαζομένων (άρθρο 42 ΣΛΕΕ), αστυνομικής συνεργασίας (άρθρο 69ΣΤ ΣΛΕΕ), δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις (65 ΣΛΕΕ) καθώς και σε ποινικά θέματα (άρθρα 69Α ΣΛΕΕ και 69Β ΣΛΕΕ). Εντούτοις, σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, η εφαρμογή του κανόνα της ειδικής πλειοψηφίας περιορίζεται στις περιπτώσεις της κοινωνικής ασφάλισης, της αστυνομικής συνεργασίας και της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικά θέματα με την εισαγωγή «εφεδρικής τροχοπέδης», η οποία συνίσταται στη δυνατότητα παραπομπής ενός σχεδίου νομοθετικής πράξης από ένα κράτος μέλος στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και την αναστολή της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας για 4 μήνες. Από την άλλη πλευρά, στις περιπτώσεις της αστυνομικής και της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικά θέματα, προβλέπεται, κατ'αντιστάθμισμα, η δυνατότητα αυτόματης προσφυγής σε ενισχυμένη συνεργασία για την εφαρμογή της συγκεκριμένης νομοθετικής πρότασης εφόσον δεν επιτευχθεί ομοφωνία εντός του Συμβουλίου και εφόσον 9 τουλάχιστον κράτη μέλη επιθυμούν την ενισχυμένη συνεργασία (άρθρα 69Α§3 εδ. β' ΣΛΕΕ και 69Β§3 εδ. β' ΣΛΕΕ).

Στην περίπτωση των νομοθετικών μέτρων που αφορούν ειδικά στο οικογενειακό δίκαιο, διατηρείται ο κανόνας της ομοφωνίας με πρόβλεψη «γέφυρας» για τη μετάβαση στη συνήθη νομοθετική διαδικασία, η οποία όμως δεν μπορεί να ενεργοποιηθεί σε περίπτωση αντιθέσεως έστω και ενός εθνικού κοινοβουλίου (65§3, εδ. γ' ΣΛΕΕ). Η ομοφωνία συνεχίζει, επίσης, να ισχύει για τη σύσταση της θέσεως της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας με δυνατότητα αυτόματης προσφυγής σε ενισχυμένη συνεργασία τουλάχιστον 9 κρατών μελών (άρθρο 69Ε§1 ΣΛΕΕ), καθώς

και για μια σειρά άλλων σημαντικών θεμάτων, όπως αυτά της φορολογίας (άρθρο 93 ΣΛΕΕ), ορισμένων πτυχών της εμπορικής πολιτικής που αφορούν στο εμπόριο των υπηρεσιών και τη διανοητική ιδιοκτησία (άρθρο 188Γ§4 ΣΛΕΕ), του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου, με πρόβλεψη «γέφυρας» για τη μετάβαση στην ειδική πλειοψηφία (άρθρο 270α§2 ΣΛΕΕ) και των ιδίων πόρων (άρθρο 269 ΣΛΕΕ).

47. Παράλληλα, ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ενισχύεται τόσο με την επέκταση της εφαρμογής της διαδικασίας συναπόφασης όσο και με την υπαγωγή επιπλέον θεμάτων στην εξουσία έγκρισής του. Στη δεύτερη κατηγορία υπάγονται ζητήματα, όπως η σύσταση της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (άρθρο 69Ε§1 ΣΛΕΕ), οι αποφάσεις για τη χρήση «γεφυρών» για τη μετάβαση από την ομοφωνία στην ειδική πλειοψηφία (πχ. άρθρο 270α§2 εδ.β' ΣΛΕΕ για το πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο) καθώς για τη διεύρυνση του θεματικού πεδίου εφαρμογής των εξουσιών της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας (άρθρο 69Ε§4 ΣΛΕΕ) ή του θεματικού πεδίου εφαρμογής της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις (άρθρο 69Α§ 2 υπό δ), η προσφυγή στο άρθρο 308 ΣΛΕΕ που επιτρέπει στην Ένωση να λαμβάνει μέτρα που δεν προβλέπονται στις Συνθήκες για την επίτευξη των στόχων της Ένωσης, η σύναψη διεθνών συμφωνιών που καλύπτουν τομείς στους οποίους εφαρμόζεται η συνήθης νομοθετική διαδικασία και η προσχώρηση της Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρο 188ΙΔ§6 ΣΛΕΕ).

ββ. Χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (άρθρα 61 ως 69Η ΣΛΕΕ)

48. Σημαντική καινοτομία της Συνταγματικής Συνθήκης που διατηρείται στη νέα Συνθήκη αποτελεί η υπαγωγή στην κοινοτική μέθοδο του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στο σύνολό του. Η αστυνομική και η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις υπάγονται πλέον μαζί με τις πολιτικές ελέγχου των εξωτερικών συνόρων, του ασύλου, της μετανάστευσης και της δικαστικής συνεργασίας σε αστικά θέματα σε κοινό θεσμικό και νομικό πλαίσιο. Αυτό το κοινό πλαίσιο χαρακτηρίζεται, καταρχήν, από την εφαρμογή της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας (για τις εξαιρέσεις βλ. ανωτέρω υπό αα), την ενοποίηση των νομικών πράξεων και την υπαγωγή των εν λόγω πράξεων στη γενική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου της Ένωσης. Γίνεται,

επίσης, πλέον ρητή αναφορά στον ρόλο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τον καθορισμό των στρατηγικών προσανατολισμών του νομοθετικού και επιχειρησιακού προγραμματισμού στο σύνολο του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης και θεσπίζεται μηχανισμός αξιολόγησης της εφαρμογής από τις αρχές των κρατών μελών των σχετικών πολιτικών της Ένωσης (άρθρα 61Α ΣΛΕΕ και 61Γ ΣΛΕΕ).

49. Εντούτοις, στους τομείς της διοικητικής συνεργασίας, της αστυνομικής συνεργασίας και της δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις το δικαίωμα νομοθετικής πρωτοβουλίας δεν είναι αποκλειστικό, αλλά διατηρείται η δυνατότητα υποβολής σχετικής πρωτοβουλίας από πλευράς ενός τετάρτου των κρατών μελών (άρθρο 61Θ ΣΛΕΕ). Επιπλέον, συνεχίζουν να εκφεύγουν της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου ζητήματα που αφορούν στον έλεγχο του κύρους και της αναλογικότητας των επιχειρησιακών δράσεων των υπηρεσιών επιβολής του νόμου των κρατών μελών καθώς και στη τήρηση της δημόσιας τάξης και τη διαφύλαξη της εσωτερικής ασφάλειας από τα κράτη μέλη (240β ΣΛΕΕ). Στο ίδιο πλαίσιο, εισάγεται μεταβατική περίοδος 5 ετών για τον δικαστικό έλεγχο των πράξεων που εκδόθηκαν υπό το ισχύον καθεστώς στον τίτλο VI της ΣΕΕ (άρθρο 10§3 πρωτοκόλλου περί των μεταβατικών διατάξεων). Επίσης, συνιστάται μόνιμη επιτροπή εντός του Συμβουλίου προκειμένου να διασφαλιστεί η προώθηση και ενίσχυση της επιχειρησιακής συνεργασίας σε θέματα εσωτερικής ασφάλειας (άρθρο 61Δ ΣΛΕΕ), αλλά, σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, τα κράτη μέλη διατηρούν την ευχέρεια να οργανώσουν υπ'ευθύνη τους τις μορφές συνεργασίες που κρίνουν πρόσφορες για τη διασφάλιση της εθνικής ασφάλειας (άρθρο 61ΣΤ ΣΛΕΕ).

50. Σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, επισημαίνεται, επίσης, η εισαγωγή εξαίρεσης υπέρ του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας σε θέματα αστυνομικής και δικαστικής συνεργασίας σε ποινικές υποθέσεις υπό την μορφή δικαιώματος επιλεκτικής συμμετοχής (opt-in): τα εν λόγω κράτη μέλη δεν συμμετέχουν καταρχήν στις ανωτέρω πολιτικές αλλά μπορούν να συμμετάσχουν σε συγκεκριμένες δράσεις της Ένωσης εάν γνωστοποιήσουν την πρόθεσή τους στο Συμβούλιο (πρωτόκολλο σχετικά με τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας όσον αφορά τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης). Ο μηχανισμός εξαίρεσης στο πλαίσιο του κεκτημένου Σένγκεν, επίσης,

τροποποιείται έτσι ώστε να καθορισθούν οι όροι υπό τους οποίους μπορούν να συμμετέχουν το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία σε μέτρα που τροποποιούν το κεκτημένο Σένγκεν (άρθρο 5 πρωτοκόλλου σχετικά με το κεκτημένο Σένγκεν).

51. Σε ό,τι αφορά τις επιμέρους πολιτικές στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, επισημαίνονται: α) η πρόβλεψη της αρχών της αλληλεγγύης και της δίκαιης κατανομής των ευθυνών μεταξύ των κρατών μελών, μεταξύ άλλων και στο οικονομικό επίπεδο, σε θέματα εξωτερικών συνόρων, ασύλου και μετανάστευσης (άρθρο 63β ΣΛΕΕ), β) η ρητή αναφορά στην προοδευτική δημοσίευση ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων (άρθρο 62§2 υπό δ) ΣΛΕΕ), γ) οι επιφυλάξεις αρμοδιότητας υπέρ των κρατών μελών για τον γεωγραφικό καθορισμό των συνόρων (άρθρο 62§4 ΣΛΕΕ) και για τον καθορισμό του όγκου των εισερχομένων υπηκόων τρίτων χωρών με σκοπό την αναζήτηση εργασίας (άρθρο 63α§5 ΣΛΕΕ), δ) η εξουσία εναρμόνισης των εθνικών διατάξεων στους τομείς της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές υποθέσεις, συμπεριλαμβανομένου του οικογενειακού δικαίου (άρθρο 65§2 ΣΛΕΕ), ε) η εξουσία ελάχιστης εναρμόνισης ουσιαστικών πτυχών της ποινικής δικονομίας και του ουσιαστικού ποινικού δικαίου των κρατών μελών (άρθρα 69Α§2 ΣΛΕΕ και 69Β§2 ΣΛΕΕ), στ) η πρόβλεψη, σε συντακτικό πλέον επίπεδο, της Ευροjust και της Ευρωπόλ ως οργανισμών της Ένωσης με διευρυμένες αρμοδιότητες για την άσκηση ποινικών διώξεων και τη διεξαγωγή αστυνομικών επιχειρησιακών δράσεων αντιστοίχως (άρθρο 69Δ§2 ΣΛΕΕ και 69Ζ§2 ΣΛΕΕ) και ζ) η πρόβλεψη για τη δυνατότητα σύστασης Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας για την καταπολέμηση των αδικημάτων που θίγουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης με παράλληλη δυνατότητα επέκτασης των αρμοδιοτήτων της Εισαγγελίας με ομόφωνη απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και μετά από έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (άρθρο 69Ε§§1,4 ΣΛΕΕ).

γγ. Οικονομική και Νομισματική Ένωση (άρθρα 97β ως 120 ΣΛΕΕ)

52. Η Συνθήκη της Λισσαβώνας διατηρεί τις αλλαγές που προβλέπονται στη Συνταγματική Συνθήκη. Αφενός μεν, ενισχύονται οι εξουσίες της Επιτροπής τόσο στο πλαίσιο της πολυμερούς εποπτείας των οικονομικών πολιτικών με τη δυνατότητα να απευθύνει προειδοποίηση σε κράτος μέλος που θεωρεί ότι παραβιάζει τους γενικούς προσανατολισμούς του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (άρθρο 99§4

ΣΛΕΕ) όσο και κατά τη διαδικασία ελέγχου των υπερβολικών ελλειμμάτων με την εξουσία υποβολής προτάσεων στο Συμβούλιο για τη διαπίστωση της ύπαρξης ή μη υπερβολικού ελλείμματος εκ μέρους κράτους μέλους (άρθρο 104§6 ΣΛΕΕ) και συστάσεων για τα μέτρα που οφείλει να αναλάβει το υπό κρίση κράτος μέλος (άρθρο 104§7 ΣΛΕΕ). Αφετέρου, εισάγονται ειδικό κεφάλαιο στη ΣΛΕΕ καθώς και πρωτόκολλο σχετικά με τις διατάξεις που ισχύουν στα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ. Επισημαίνονται, ιδίως, η ευρεία διατύπωση των μέτρων που δύναται να λάβει το Συμβούλιο υπό σύνθεση κρατών μελών της ζώνης ευρώ (άρθρο 115Α§1 ΣΛΕΕ), η συντακτική καθιέρωση της μόνιμης Προεδρίας διάρκειας δυόμισι ετών για τις συνόδους του Συμβουλίου υπό σύνθεση κρατών μελών της ζώνης ευρώ (άρθρο 2 σχετικού πρωτοκόλλου), καθώς και οι ρυθμίσεις για την εξωτερική εκπροσώπηση της ζώνης ευρώ (άρθρο 115Γ ΣΛΕΕ). Το Συμβούλιο δρα, εν προκειμένω, με ειδική πλειοψηφία, μετά από πρόταση της Επιτροπής και κατόπιν διαβουλεύσεων με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, αλλά δεν καθιερώνεται άμεσα μια ενοποιημένη εξωτερική εκπροσώπηση της ζώνης ευρώ. Κατά τα λοιπά, συστηματοποιείται το καθεστώς των κρατών μελών για τα οποία ισχύει παρέκκλιση (άρθρο 116α ΣΛΕΕ). Σημειώνεται, τέλος, η υιοθέτηση της δήλωσης υπ' αριθ. 30, όπως προβλέπεται στη Συνταγματική Συνθήκη, σχετικά με το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

66. Άλλες πολιτικές και δράσεις (άρθρα 22α ως 59 ΣΛΕΕ, 70 ως 97α ΣΛΕΕ και 125 ως 176δ ΣΛΕΕ)

53. Στις λοιπές εσωτερικές πολιτικές και δράσεις της Ένωσης διατηρούνται, καταρχήν, οι ρυθμίσεις που προβλέπονται στη Συνταγματική Συνθήκη με ορισμένες βελτιώσεις, ιδίως στον τομέα της ενέργειας και της καταπολέμησης των κλιματικών αλλαγών. Ιδιαίτερου ελληνικού ενδιαφέροντος αποτελούν οι διατάξεις για τις νησιωτικές περιοχές στο πλαίσιο της πολιτικής για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή, η καθιέρωση ειδικής νομικής βάσης για μέτρα στους τομείς του τουρισμού και της πολιτικής προστασίας και η ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην κοινή αγροτική πολιτική.

54. Ειδικότερα, μπορούν να σημειωθούν, ιδίως, τα ακόλουθα: α) η αγροτική πολιτική διατηρείται ως κοινή πολιτική και εισάγεται ο κανόνας της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας για τους κανόνες των κοινών οργανώσεων γεωργικών αγορών καθώς και τις λοιπές διατάξεις που

είναι αναγκαίες για την επιδίωξη των στόχων της κοινής γεωργικής πολιτικής και της κοινής αλιευτικής πολιτικής (άρθρο 37§2 ΣΛΕΕ). Αυτό σημαίνει ότι η διαμόρφωση των βασικών κατευθυντήριων γραμμών των κοινών πολιτικών για τη γεωργία και την αλιεία δεν θα αποφασίζεται πλέον μόνον από τους Υπουργούς Γεωργίας των κρατών μελών αλλά θα ισχύει η διαδικασία συναπόφασης με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Σε αυτό το γενικό πλαίσιο, ο προσδιορισμός κρίσιμων στοιχείων για την εφαρμογή της αγροτικής πολιτικής, όπως ο καθορισμός των τιμών, των εισφορών, των ενισχύσεων και των ποσοτικών περιορισμών, καθώς και η κατανομή των αλιευτικών δυνατοτήτων, συνεχίζουν να υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του Συμβουλίου (άρθρο 37§3 ΣΛΕΕ), β) στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής, προβλέπεται γενική διάταξη σχετικά με τον διάλογο των κοινωνικών εταίρων και την τριμερή σύνοδο κορυφής για την ανάπτυξη και την απασχόληση (άρθρο 136α ΣΛΕΕ), γ) εισάγεται ειδική πρόβλεψη για τις δράσεις στο πεδίο του αθλητισμού (άρθρο 149§2 ΣΛΕΕ), δ) σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, στον τομέα της δημόσιας υγείας προβλέπεται η δυνατότητα θέσπισης μέτρων ενθάρρυνσης για την καταπολέμηση των ασθενειών με διασυννοριακή διάσταση, την κήρυξη συναγερμού σε παρόμοιες περιπτώσεις και την καταπολέμησή τους καθώς και μέτρα για την προστασία της δημόσιας υγείας από το κάπνισμα και την κατάχρηση οινόπνευματων (άρθρο 152§5 ΣΛΕΕ), ε) σύμφωνα με την τελική διατύπωση του άρθρου 158, εδ. γ' ΣΛΕΕ, προβλέπεται ότι όλες οι «νησιωτικές, διασυννοριακές και ορεινές» περιοχές υπάγονται ρητά στο πεδίο εφαρμογής της πολιτικής για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή. Υπενθυμίζεται ότι κατά τη ΔΔ του 2003-04, είχε προταθεί να περιορισθεί η πρόβλεψη εφαρμογής της πολιτικής συνοχής σε «ορισμένες» νησιωτικές περιοχές, αλλά αποσύρθηκε με ελληνικές παρεμβάσεις μέχρι και το τελευταίο στάδιο των διαπραγματεύσεων. Σημειώνεται, επίσης, η δήλωση υπ' αριθ. 33 της ΔΔ για τη συμπερίληψη νησιωτικών κρατών, εν προκειμένω της Κύπρου και της Μάλτας, στις διατάξεις περί νησιωτικών περιοχών, στ) εισάγεται ειδική νομική βάση για την ευρωπαϊκή πολιτική διαστήματος (άρθρο 172α ΣΛΕΕ), στ) στον τομέα του περιβάλλοντος, προστίθεται, σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, ως στόχος η καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος (άρθρο 174§1 ΣΛΕΕ), ζ) εισάγεται νομική βάση για την πολιτική στον τομέα της ενέργειας, η οποία έχει ως στόχους τη διασφάλιση της λειτουργίας της αγοράς ενέργειας και του ενεργειακού εφοδιασμού της Ένωσης, την προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας και της εξοικονόμησης ενέργειας, την ανάπτυξη νέων και ανανεώσιμων πηγών

ενέργειας, καθώς και την προώθηση της διασύνδεσης των ενεργειακών δικτύων (άρθρο 176Α§1 ΣΛΕΕ). Σε σχέση με το ζήτημα της ρήτηρας ενεργειακής αλληλεγγύης, προβλέπεται, σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, ότι η πολιτική της Ένωσης στον τομέα της ενέργειας ασκείται σε «πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ κρατών μελών» (άρθρο 176Α§1, εδ. α' ΣΛΕΕ), καθώς και ότι το Συμβούλιο λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα, σε πνεύμα αλληλεγγύης μεταξύ κρατών μελών, για την αντιμετώπιση των οικονομικών προβλημάτων σε περίπτωση σοβαρών δυσκολιών στον εφοδιασμό με ορισμένα προϊόντα στον τομέα της ενέργειας (άρθρο 100§1 ΣΛΕΕ), η) εισάγεται, ειδική νομική βάση για τη δράση της Ένωσης στον τομέα του τουρισμού με στόχους τη δημιουργία περιβάλλοντος ευνοϊκού για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων στον εν λόγω τομέα και την ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών (άρθρο 176Β§2 ΣΛΕΕ). Υπενθυμίζεται ότι η νομική βάση της πολιτικής τουρισμού εισηχθη στη Συνταγματική Συνθήκη ύστερα από ελληνική, πορτογαλική, γαλλική και ισπανική πρόταση κατά τη ΔΔ του 2003-04 και ότι έχει γενικό πεδίο εφαρμογής χωρίς να περιορίζεται αποκλειστικά στην προαγωγή της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων στον τομέα του τουρισμού, θ) τέλος, εισάγονται ειδικές νομικές βάσεις για δράσεις της Ένωσης στον τομέα της πολιτικής προστασίας, ιδίως σε ότι αφορά την πρόληψη και την επιχειρησιακή συνεργασία σε περιπτώσεις φυσικών ή ανθρωπογενών καταστροφών (άρθρο 176Γ§2 ΣΛΕΕ), καθώς και στον τομέα της διοικητικής συνεργασίας σε σχέση με την εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης (άρθρο 176Δ§2 ΣΛΕΕ).

δ. Εξωτερική δράση της Ένωσης (άρθρα 188Α ως 188ΙΗ ΣΛΕΕ)

55. Σε ό,τι αφορά τους τομείς της εξωτερικής δράσης της Ένωσης πλην της ΚΕΠΠΑ, οι οποίοι ήδη υπάγονται στην κοινοτική μέθοδο, η Συνθήκη της Λισσαβώνας διατηρεί τις αλλαγές που εισήγαγε η Συνταγματική Συνθήκη. Ειδικότερα, επισημαίνεται ότι: α) το πεδίο εφαρμογής της κοινής εμπορικής πολιτικής επεκτείνεται ρητά στις άμεσες ξένες επενδύσεις (άρθρο 188 Γ§1 ΣΛΕΕ), διατηρείται ο κανόνας της ομοφωνίας σε ορισμένους ευαίσθητους τομείς, όπως το εμπόριο στις πολιτιστικές και στις οπτικοακουστικές υπηρεσίες και σε ορισμένες περιπτώσεις του εμπορίου κοινωνικών, εκπαιδευτικών και υγειονομικών υπηρεσιών (άρθρο 188Γ§4 ΣΛΕΕ) και ενισχύεται ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου με την εφαρμογή της συνήθους νομοθετικής διαδικασίας για τον καθορισμό του πλαισίου εφαρμογής της κοινής

εμπορικής πολιτικής (άρθρο 188Γ§2 ΣΛΕΕ), β) εισάγεται νέο κεφάλαιο σχετικά με την ανθρωπιστική βοήθεια (άρθρο 188Ι ΣΛΕΕ), διευκρινίζεται ότι τόσο η πολιτική αναπτυξιακής συνεργασίας όσο και η ανθρωπιστική βοήθεια αποτελούν «παράλληλες» αρμοδιότητες της Ένωσης και των κρατών μελών, υπό την έννοια ότι η άσκηση της αρμοδιότητας της Ένωσης δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να συνεχίσουν να δρουν στους υπό κρίση τομείς (άρθρο 2Γ§4 ΣΛΕΕ) και προβλέπεται ειδική νομική βάση για την παροχή επείγουσας βοήθειας σε τρίτες χώρες (άρθρο 188Θ ΣΛΕΕ), γ) στο πλαίσιο των οικονομικών κυρώσεων, προβλέπεται ρητά η εξουσία του Συμβουλίου να θεσπίζει περιοριστικά μέτρα έναντι φυσικών ή νομικών προσώπων καθώς και «ομάδων ή μη κρατικών οντοτήτων», όπως οι τρομοκρατικές οργανώσεις (άρθρα 61Η ΣΛΕΕ και 188ΙΑ§2 ΣΛΕΕ). Προβλέπεται, επίσης, ότι οι πράξεις του Συμβουλίου παρέχουν τις αναγκαίες νομικές εγγυήσεις σύμφωνα με τον αρχή του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (άρθρο 188ΙΑ§3 ΣΛΕΕ σε συνδυασμό με τη δήλωση υπ' αριθ.25 της ΔΔ), δ) προβλέπεται μια ενιαία διάταξη (άρθρο 188ΙΔ ΣΛΕΕ) για τη διαπραγμάτευση και σύναψη των διεθνών συμφωνιών της Ένωσης σε όλους τους τομείς, συμπεριλαμβανομένων της ΚΕΠΠΑ και του τομέα της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων, εκτός από τις νομισματικές συμφωνίες όπου ισχύει το άρθρο 188ΙΕ ΣΛΕΕ). Η προβλεπόμενη διαδικασία βασίζεται στο ισχύον άρθρο 300 ΣΕΚ με ορισμένες τροποποιήσεις της Συνταγματικής Συνθήκης που διατηρούνται ακέραιες. Έτσι, κατά την έναρξη της διαδικασίας, η Επιτροπή - ή ο Υπάτος Εκπρόσωπος για τις συμφωνίες που αφορούν αποκλειστικά ή κυρίως στην ΚΕΠΠΑ - υποβάλλουν συστάσεις στο Συμβούλιο, το οποίο στη συνέχεια ορίζει τον διαπραγματευτή - ή τον επικεφαλής της διαπραγματευτικής ομάδας της Ένωσης- ανάλογο για με το αντικείμενο της προβλεπόμενης συμφωνίας (άρθρο 188ΙΔ§3 ΣΛΕΕ). Επίσης, ενισχύεται ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου καθόσον πρέπει να δώσει τη συγκατάθεσή του για τις συμφωνίες που καλύπτουν τομείς που υπόκεινται στη συνήθη νομοθετική διαδικασία ή στους οποίους απαιτείται η έγκρισή του, καθώς για την προσχώρηση της Ένωσης στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρο 188ΙΔ§6 ΣΛΕΕ). Προβλέπεται, επίσης, σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, ότι η προσχώρηση στην ως άνω Σύμβαση εγκρίνεται από τα κράτη μέλη σύμφωνα με τους οικείους συνταγματικούς κανόνες τους (άρθρο 188ΙΔ§8 ΣΛΕΕ). Η ειδική πλειοψηφία αποτελεί τον κανόνα για τη λήψη αποφάσεων εντός του Συμβουλίου, εκτός από τους τομείς όπου απαιτείται ομοφωνία για τη

θέσπιση μιας πράξης της Ένωσης (πχ. ΚΕΠΠΑ), καθώς και τις συμφωνίες σύνδεσης και τις συμφωνίες του άρθρου 188Η ΣΛΕΕ με τα κράτη που είναι υποψήφια προς προσχώρηση, ε) για τις σχέσεις με τους διεθνείς οργανισμούς επιφορτίζονται πλέον ο Υπάτος Εκπρόσωπος μαζί με την Επιτροπή, ενώ οι αντιπροσωπείες της Ένωσης τίθενται υπό την εξουσία του Υπάτου Εκπροσώπου (άρθρα 188ΙΣΤ ΣΛΕΕ και 188ΙΖ ΣΛΕΕ).

56. Διατηρούνται οι διατάξεις της Συνταγματικής Συνθήκης περί της ρήτρας αλληλεγγύης (άρθρο 188ΙΗ ΣΛΕΕ και δήλωση υπ' αριθ.37 της ΔΔ). Σύμφωνα με την εντολή της ΔΔ, οι εν λόγω διατάξεις προβλέπονται στο Μέρος V της ΣΛΕΕ περί της εξωτερικής δράσης της Ένωσης και όχι στη ΣΕΕ. Υπενθυμίζεται ότι η ρήτρα αλληλεγγύης αφορά στην πρόληψη και προστασία των κρατών μελών από τρομοκρατικές επιθέσεις ή άλλες φυσικές ή ανθρωπογενείς καταστροφές και συμπληρώνει τις διατάξεις των Συνθηκών περί αμοιβαίας συνδρομής στον τομέα της άμυνας, καθώς και τις διατάξεις περί πολιτικής προστασίας.

ε. Θεσμικές διατάξεις (άρθρα 190 ως 267 ΣΛΕΕ)

57. Οι σημαντικότερες θεσμικές αλλαγές έχουν ήδη αναλυθεί ανωτέρω στις διατάξεις που τροποποιούν τη ΣΕΕ (βλ. ανωτέρω υπό Α). Υπενθυμίζεται ότι καθιερώνεται τριμερής διάκριση μεταξύ: πρώτον, των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, όπως προβλέπονται στο άρθρο 98Ι ΣΕΕ, δεύτερον, των λοιπών οργάνων, κατά βάση συμβουλευτικών, όπως η Επιτροπή των Περιφερειών και η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 256α ΣΛΕΕ), και τρίτον, των οργανισμών της Ένωσης, όπως η Ευρωπαϊκή και η Eurojust. Κατά τα λοιπά, διατηρούνται οι ρυθμίσεις της Συνταγματικής Συνθήκης σε ό,τι αφορά την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (άρθρο 245α και επόμενα ΣΛΕΕ), το Ελεγκτικό Συνέδριο (άρθρο 246 και επόμενα ΣΛΕΕ), την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (άρθρο 258 και επόμενα ΣΛΕΕ), την Επιτροπή των Περιφερειών (άρθρο 263 και επόμενα ΣΛΕΕ) και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (άρθρο 266 και επόμενα ΣΛΕΕ).

58. Διατηρούνται, επίσης, οι καινοτομίες της Συνταγματικής Συνθήκης σε σχέση με το δικαιοδοτικό σύστημα της Ένωσης, όπως: α) η σύσταση επταμελούς επιτροπής νομομαθών προσωπικοτήτων, η οποία γνωμοδοτεί σχετικά με την επάρκεια των υποψηφίων δικαστών και γενικών εισαγγελέων (άρθρο 224α ΣΛΕΕ) β) η ενίσχυση της δικαστικής

προστασίας των ιδιωτών, δεδομένου ότι οι αιτήσεις ακυρώσεως εκ μέρους φυσικών ή νομικών προσώπων μπορούν πλέον να στρέφονται και κατά των κανονιστικών πράξεων της Ένωσης που τα αφορούν άμεσα χωρίς να περιλαμβάνουν εκτελεστικά μέτρα (άρθρο 230§4 ΣΛΕΕ). Στο ίδιο πλαίσιο, προβλέπεται η υποχρέωση των κρατών μελών να ορίσουν, σε εθνικό επίπεδο, τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που είναι αναγκαία για τη διασφάλιση της δικαστικής προστασίας των ιδιωτών (άρθρο 9ΣΤ§1, εδ. β' ΣΕΕ). γ) σε περίπτωση απουσίας μέτρων μεταφοράς οδηγίων, προβλέπεται η δυνατότητα της Επιτροπής να σωρεύει στην αρχική προσφυγή για τη διαπίστωση της παράβασης του υπό κρίση κράτους μέλους και τσ αίτημα καταβολής κατ'αποκοπήν ποσού ή χρηματικής ποινής (άρθρο 228§3 ΣΛΕΕ). Κατά τα λοιπά, διατηρούνται τόσο η γενική εξαίρεση δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου της Ένωσης όσον αφορά τις διατάξεις σχετικά με την ΚΕΠΠΑ πλην δύο ρητά καθοριζόμενων περιπτώσεων (βλ. ανωτέρω υπό Α. στις διατάξεις περί ΚΕΠΠΑ) όσο και οι εξαιρέσεις δικαιοδοσίας στον χώρο ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης (άρθρα 240α ΣΛΕΕ και 240β ΣΛΕΕ). Σημειώνεται, τέλος, η δήλωση υπ' αριθ.38 της ΔΔ σχετικά με την αύξηση του αριθμού των γενικών εισαγγελέων εφόσον υποβληθεί σχετικό αίτημα από το Δικαστήριο.

59. Σε ό,τι αφορά τις νομικές πράξεις της Ένωσης, η εντολή της ΔΔ προέβλεψε την απάλειψη των ονομασιών «νόμος» και «νόμος-πλαίσιο» που εισήγαγε η Συνταγματική Συνθήκη. Διατηρείται, έτσι, η ισχύουσα τυπολογία των πράξεων και η τριμερής διάκριση μεταξύ κανονισμών, οδηγιών και αποφάσεων της Ένωσης, ενώ προβλέπεται ότι οι πράξεις που εκδίδονται με νομοθετική διαδικασία αποτελούν νομοθετικές πράξεις (άρθρο 249Α§3 ΣΛΕΕ). Το κριτήριο για τον χαρακτηρισμό μίας πράξης της Ένωσης είναι, επομένως, η διαδικασία έκδοσής της και όχι η ονομασία της. Κατά τα λοιπά, διατηρούνται οι ρυθμίσεις της Συνταγματικής Συνθήκης για την παροχή νομοθετικής εξουσιοδότησης στην Επιτροπή για την έκδοση κατ'εξουσιοδότηση πράξεων (άρθρο 249Β ΣΛΕΕ), καθώς και οι προβλέψεις για την έκδοση εκτελεστικών πράξεων της Ένωσης (άρθρο 249Γ ΣΛΕΕ).

στ. Δημοσιονομικές διατάξεις (άρθρα 268 ως 280 ΣΛΕΕ)

60. Διατηρούνται οι καινοτομίες της Συνταγματικής Συνθήκης, και δη η πρόβλεψη για την θέσπιση πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου για

περίοδο τουλάχιστον πέντε ετών με στόχο την ομαλή εξέλιξη των δαπανών της Ένωσης εντός των ορίων των ιδίων πόρων της (άρθρο 270α §1 ΣΛΕΕ). Εγγράφεται έτσι στο κείμενο της Συνθήκης η τρέχουσα πρακτική των δημοσιονομικών προοπτικών, ενώ παραμένει ο κανόνας της ομοφωνίας εντός του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, με τη δυνατότητα μετάβασης στον κανόνα της πλειοψηφίας μετά από προηγούμενη απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (άρθρο 270α§2 ΣΛΕΕ). Προβλέπεται ότι η Ένωση προικίζεται με επαρκή μέσα για την επίτευξη των στόχων της και την επιτυχή εφαρμογή των πολιτικών της (αρχή της επάρκειας των πόρων), σύμφωνα με το άρθρο 269, εδ. α' ΣΛΕΕ. Επίσης, κωδικοποιούνται οι ισχύουσες δημοσιονομικές και οικονομικές αρχές καθώς και η υποχρέωση κάλυψης των δαπανών της Ένωσης από ίδιους πόρους (άρθρο 268§4 ΣΛΕΕ). Σε ό,τι αφορά την κατάρτιση του προϋπολογισμού (άρθρο 272 ΣΛΕΕ), απλοποιείται, εν μέρει, η ισχύουσα διαδικασία με την κατάργηση της διάκρισης μεταξύ υποχρεωτικών και μη υποχρεωτικών δαπανών και ενισχύεται ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ως κυριότερες αλλαγές σημειώνονται η υποχρέωση της Επιτροπής να παρουσιάσει νέο σχέδιο σε οποιαδήποτε περίπτωση διαφωνίας μεταξύ Συμβουλίου και Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, καθώς και η διατήρηση του δικαιώματος τελευταίας λέξης του Κοινοβουλίου μόνον στην περίπτωση κατά την οποία το Συμβούλιο απορρίπτει το σχέδιο προϋπολογισμού μετά από την έγκρισή του στο πλαίσιο της επιτροπής συνδιαλλαγής (άρθρο 272§7 υπό δ) ΣΛΕΕ).

III. Η σημασία της Συνθήκης

66. Η Συνθήκη της Λισσαβώνας σηματοδοτεί μία νέα φάση στην πορεία των συντακτικών μεταρρυθμίσεων της Ένωσης σε μία δύσκολη συγκυρία. Έξι χρόνια μετά την εντολή του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Λάακεν του 2001, η οποία κατέληξε στη Συνταγματική Συνθήκη του 2004 και στα απορριπτικά δημοψηφίσματα των Γάλλων και Ολλανδών πολιτών, η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη επιχειρεί να δώσει νέα ώθηση στη θεσμική αναμόρφωση της Ένωσης και να ενισχύσει την ενοποιητική διαδικασία. Το τελικό κείμενο αποτελεί προϊόν θετικού συμβιβασμού, στο πλαίσιο του οποίου διατηρούνται, κατά το πλείστον, οι θεσμικές και ουσιαστικές τομές της Συνταγματικής Συνθήκης κατά τρόπο που να ικανοποιούνται οι θέσεις της μεγάλης πλειοψηφίας των κρατών μελών, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, που επικύρωσε την εν λόγω Συνθήκη.

Από την άλλη πλευρά, απαλείφονται ορισμένα συμβολικά στοιχεία της Συνταγματικής Συνθήκης και επαναφέρεται η κλασσική μέθοδος της τροποποίησης των ισχυουσών Συνθηκών, έτσι ώστε να διευκολυνθούν τα κράτη μέλη που αντιμετώπισαν προβλήματα κατά τη διαδικασία επικύρωσης της Συνταγματικής Συνθήκης.

67. Οι βασικές ρυθμίσεις της τελευταίας σχετικά με τη θεσμική μεταρρύθμιση της Ένωσης, τον καθορισμό της κατανομής αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών, την απλοποίηση των νομοθετικών διαδικασιών και την προσαρμογή των ουσιαστικών πολιτικών της Ένωσης διατηρούνται και θα επιτρέψουν την πιο αποτελεσματική λειτουργία της διευρυνόμενης Ένωσης. Παράλληλα, οι ρυθμίσεις σχετικά με την ενίσχυση του ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και των εθνικών κοινοβουλίων, την πανηγυρική διατύπωση των αξιών στις οποίες βασίζεται η Ένωση, την αναγνώριση του Χάρτη ως νομικά δεσμευτικού κειμένου, την πρόβλεψη της νομοθετικής πρωτοβουλίας των πολιτών και των αρχών του κοινωνικού διαλόγου και της διαφάνειας ενισχύουν τα δημοκρατικά ερείσματα και τη θέση του πολίτη στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

68. Ως προς τις πολιτικές της Ένωσης, αν και εισήχθησαν νέες εξαιρέσεις σε ορισμένες εξ αυτών, ιδίως στον χώρο ελευθερίας ασφάλειας και δικαιοσύνης, στον οποίο εφαρμόζεται πλέον η κοινοτική μέθοδος, δεν μπορεί να υποτιμάται η προστιθέμενη αξία των αλλαγών στις ουσιαστικές πολιτικές της Ένωσης που συμφωνήθηκαν στο πλαίσιο της ΔΔ του 2007. Επισημαίνονται ιδίως οι βελτιωμένες προβλέψεις σε σχέση με τη Συνταγματική Συνθήκη ως προς τα ακόλουθα ζητήματα: α) Ως προς τη δημοσιονομική λειτουργία της Ένωσης επισημαίνεται η διατήρηση της αρχής της "επάρκειας των πόρων", προκειμένου να διασφαλίζεται η επίτευξη των στόχων και η επιτυχής εφαρμογή των πολιτικών της Ένωσης. Επίσης, οι αρχές περί χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης και περί δημοσιονομικής πειθαρχίας θα οδηγήσουν σε ριζικό περιορισμό της απάτης και της κατασπατάλησης των πόρων της Ένωσης. Με την κατάργηση της διάκρισης μεταξύ υποχρεωτικών και μη υποχρεωτικών δαπανών αποφεύγονται οι μακροχρόνιες συζητήσεις και τριβές μεταξύ των οργάνων της ΕΕ, οι οποίες συχνά χαρακτήριζαν τη δημοσιονομική διαδικασία. Υπενθυμίζεται, τέλος, η ενίσχυση του θεσμικού ρόλου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, το οποίο τηρεί παραδοσιακά θετική στάση, υποστηρίζοντας την ενδυνάμωση κρίσιμων

πολιτικών και δράσεων της ΕΕ. β) Διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής της πολιτικής για τη συνοχή με την προσθήκη του όρου της "εδαφικής συνοχής" (territorial cohesion). Η εδαφική σύγκλιση αποτελεί πλέον ισότιμο στόχο με αυτούς της οικονομικής και κοινωνικής σύγκλισης, γ) Στον τομέα της ενέργειας εισάγεται η έννοια της ενεργειακής αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών για την αντιμετώπιση σοβαρών δυσχερειών στον εφοδιασμό με ενεργειακές πρώτες ύλες, δ) Στον τομέα του περιβάλλοντος αναγνωρίζεται η διεθνής διάσταση του προβλήματος της κλιματικής αλλαγής και αποφασίζεται η προώθηση μέτρων σε διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων, όπως η κλιματική αλλαγή, ε) Στον τομέα των δημοσίων υπηρεσιών, το πρωτόκολλο σχετικά με τις υπηρεσίες γενικού συμφέροντος κατοχυρώνει τον ουσιώδη ρόλο και την ευρεία διακριτική ευχέρεια των εθνικών αρχών για την παροχή, ανάθεση και οργάνωση αυτών των υπηρεσιών όσον το δυνατόν εγγύτερα στις ανάγκες των χρηστών.

69. Καταληκτικά, η Μεταρρυθμιστική Συνθήκη επιχειρεί να δώσει λύσεις στο «θεσμικό ζήτημα» της Ένωσης και να ενισχύσει την αποτελεσματική λειτουργία της με ισχυρούς και δημοκρατικούς θεσμούς και κατάλληλα προσαρμοσμένες πολιτικές έτσι ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις σημερινές και μελλοντικές προκλήσεις.

70. Ειδικά σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, ο γενικός στόχος της οικοδόμησης μίας Ευρώπης που διασφαλίζει και προωθεί την ειρήνη και την ευημερία των λαών της συνδυάζεται με μία σειρά από επιμέρους θετικές συμβολές της νέας Συνθήκης σε ζητήματα ιδιαίτερου ελληνικού ενδιαφέροντος, οι οποίες μπορούν να συνοψισθούν ως εξής:

- Στη διασφάλιση ισότιμης εκπροσώπησης των κρατών μελών στην Επιτροπή: Ανεξαρτήτως μεγέθους ή άλλων κριτηρίων, τα κράτη μέλη θα εκπροσωπούνται από το 2014 και μετά (οπότε και θα μειωθεί ο αριθμός των μελών της Επιτροπής έτσι ώστε να αντιστοιχεί στα 2/3 του αριθμού των κρατών μελών) ισότιμα στη σύνθεση του οργάνου. Η ισοτιμία αυτή διασφαλίζεται από την πρόβλεψη, σύμφωνα με την οποία κάθε κράτος μέλος θα εκπροσωπείται, κατά χρονική ακολουθία, σε δύο από τις τρεις συνθέσεις της Επιτροπής.

- Στην ενίσχυση των εξουσιών συναπόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, που αποτελεί τον κατεξοχήν θεσμικό εκφραστή της δημοκρατικής αρχής στην Ένωση, σε συνδυασμό με τη διατήρηση των εξουσιών της Επιτροπής στο πλαίσιο της κοινοτικής μεθόδου, η οποία, εκ του θεσμικού ρόλου της, προωθεί την προστασία των συμφερόντων των μικρότερων κρατών μελών και την τήρηση της θεσμικής ισορροπίας στην Ένωση. Πέραν της διαδικασίας συναπόφασης, ο ρόλος του Ε. Κοινοβουλίου ενισχύεται και ως εκ του γεγονότος ότι ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου καλείται να του υποβάλλει έκθεση μετά από κάθε συνεδρίαση του τελευταίου. Εξάλλου, ο ρόλος του Κοινοβουλίου, τόσο ως προς την επιλογή του Προέδρου της Επιτροπής, όσο και ως προς την έγκριση του οργάνου συνολικά, αποτελεί σημαντικό βήμα για την ενίσχυση της δημοκρατικής νομιμοποίησης της Ένωσης. Τέλος, ο αριθμός των Ελλήνων βουλευτών διατηρείται στους 22, όπως προβλέφθηκε και κατά την προσχώρηση της Βουλγαρίας και Ρουμανίας στην Ένωση.
- Παράλληλα, ενισχύεται ο ρόλος των εθνικών κοινοβουλίων στη λειτουργία της Ένωσης, ιδίως μέσω του ελέγχου εφαρμογής της αρχής της επικουρικότητας. Έτσι ώστε οι αποφάσεις να λαμβάνονται στο πλησιέστερο, με τον ευρωπαίο πολίτη, επίπεδο. Επίσης, τα εθνικά κοινοβούλια ενημερώνονται από τα όργανα της Ένωσης για το σύνολο των προγραμματιζόμενων νομοθετικών πράξεων, για τις αιτήσεις προσχώρησης στην ΕΕ, συμμετέχουν στην αξιολόγηση της εφαρμογής των πολιτικών και δράσεων της ΕΕ στον τομέα του χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης και λαμβάνουν μέρος στη διαδικασία αναθεώρησης των Συνθηκών.
- Στη διακήρυξη του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ως δεσμευτικού γραπτού καταλόγου προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και στην ενίσχυση της θέσης του ευρωπαίου πολίτη μέσω της εισαγωγής του θεσμού της νομοθετικής πρωτοβουλίας των πολιτών. Ειδικότερα στον τίτλο «Αλληλεγγύη», αναγνωρίζονται ορισμένα βασικά κοινωνικά δικαιώματα και περιλαμβάνονται αρχές που συνδέονται άμεσα με τον κοινωνικό τομέα, όπως το δικαίωμα στην πληροφόρηση και διαβούλευση των εργαζομένων στο πλαίσιο των επιχειρήσεων, το δικαίωμα διαπραγματεύσεων για την κατάρτιση συλλογικών συμβάσεων, το

- δικαίωμα της προστασίας από αδικαιολόγητη απόλυση, το δικαίωμα πρόσβασης στις παροχές της κοινωνικής ασφάλισης.
- Στην ενίσχυση της κοινωνικής διάστασης των πολιτικών της Ένωσης με παράλληλη περαιτέρω προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης. Η προαγωγή υψηλού επιπέδου απασχόλησης με τη διασφάλιση της κατάλληλης κοινωνικής προστασίας, με την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού καθώς και με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, κατάρτισης και προστασίας της ανθρώπινης υγείας αναγνωρίζεται ως οριζόντια ρήτρα που διέπει το σύνολο των πολιτικών της Ένωσης. Παράλληλα, το προαναφερθέν πρωτόκολλο σχετικά με τις υπηρεσίες γενικού συμφέροντος κατοχυρώνει τον ουσιαστικό ρόλο των εθνικών αρχών στην παροχή και οργάνωση δημοσίων υπηρεσιών για τους πολίτες.
  - Στη θέσπιση ισχυρών θεμελίων άσκησης της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας καθώς και της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, που συμβάλλουν στην εμβάθυνση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος. Η ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής στον τομέα της άμυνας, που προβλέπει την υποχρέωση βοήθειας σε περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος δεχθεί ένοπλη επίθεση, η εισαγωγή της ρήτρας αλληλεγγύης, που συνεπάγεται αμοιβαία βοήθεια σε τρομοκρατικές επιθέσεις ή απειλές και σε φυσικές ή προκαλούμενες από τον άνθρωπο καταστροφές, καθώς και οι διατάξεις περί ενεργειακής αλληλεγγύης σε περίπτωση προβλημάτων εφοδιασμού, συνιστούν σημαντική πρόοδο προς τη σωστή κατεύθυνση.
  - Στον εμπλουτισμό του περιεχόμενου των προϋποθέσεων που πρέπει να εκπληρώνει ένα κράτος για να γίνει δεκτό στην Ένωση. Καταγράφονται, για πρώτη φορά, ως αξίες που θεμελιώνουν την ΕΕ, η ισότητα, η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και ο σεβασμός των δικαιωμάτων των μειονοτήτων. Η σημασία τους καθίσταται δε μεγαλύτερη, καθώς προβλέπεται ότι η υποψήφια προς ένταξη χώρα οφείλει, όχι μόνο να σέβεται, αλλά και δεσμεύεται να προάγει τις αξίες αυτές. Η σημασία αυτής της πρόβλεψης για την Ελλάδα είναι έκδηλη.
  - Στην αναγνώριση, για πρώτη φορά σε Συνθήκη, ότι, για την προσχώρηση μιας χώρας στην Ένωση, θα λαμβάνονται υπόψη τα κριτήρια επιλεξιμότητας, που συμφωνεί το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Γίνεται, πλέον, ευθεία παραπομπή, πέραν των ως άνω

αξιών οι οποίες αποτελούν προϋποθέσεις για ένταξη, και σε άλλα κριτήρια και προαπαιτούμενα, τα οποία έχει υιοθετήσει ή θα υιοθετήσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και στα οποία μπορεί να περιλαμβάνονται προαπαιτούμενα, όπως οι σχέσεις καλής γειτονίας και η επίλυση εκκρεμών ζητημάτων με γείτονες, που έχουν προφανή σημασία για την χώρα μας.

- Στη δυνατότητα συμμετοχής της χώρας μας στη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία στον τομέα της άμυνας, η οποία, σε συνδυασμό με την συμμετοχή μας στη ζώνη ευρώ, όπως ενισχύεται θεσμικά στη νέα Συνθήκη, αναβαθμίζει τη θέση της Ελλάδας ως μέλους του σκληρού πυρήνα των κρατών που συμμετέχουν στο ενοποιητικό εγχείρημα.
- Στην υιοθέτηση κοινής πολιτικής σε θέματα διαχείρισης εξωτερικών συνόρων, ασύλου, μετανάστευσης, αστυνομικής συνεργασίας και ποινικού δικαίου, δεδομένου ότι η Ελλάδα βρίσκεται στις παρυφές της Ένωσης και είναι ιδιαίτερα εκτεθειμένη σε φαινόμενα λαθρομετανάστευσης, εγκληματικότητας και λαθρεμπορίου. Επισημαίνεται, ιδίως, η πρόβλεψη ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης, που ήδη δρομολογείται με τη λειτουργία Ευρωπαϊκού Οργανισμού (Frontex) στον υπό κρίση τομέα, καθώς και η πρόβλεψη των αρχών της αλληλεγγύης και δίκαιης κατανομής των οικονομικών ευθυνών μεταξύ των κρατών μελών στη μεταναστευτική πολιτική.
- Στον τομέα του πολιτισμού ευνοϊκή θεωρείται για την Ελλάδα η διατήρηση της αναφοράς στη βελτίωση της γνώσης και της διάδοσης του πολιτισμού και της ιστορίας των Ευρωπαίων και στη διατήρηση και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς ευρωπαϊκής σημασίας, στις μη-εμπορικές ανταλλαγές και στην προώθηση της καλλιτεχνικής και λογοτεχνικής δημιουργίας, συμπεριλαμβανομένου και του οπτικοακουστικού τομέα.
- Στην υιοθέτηση του τουρισμού ως νέας υποστηρικτικής πολιτικής της Ένωσης, με ειδικότερους στόχους την προαγωγή της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων στον εν λόγω τομέα καθώς και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών, αλλά και στην κατοχύρωση της ιδιαιτερότητας των νήσων και λοιπών μη προνομιούχων περιοχών στο πλαίσιο της πολιτικής για την οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή. Με τον τρόπο αυτόν, συμπεριλαμβάνονται στις ευνοϊκές ρυθμίσεις όλες ανεξαιρέτως και όχι μόνον «ορισμένες» νησιωτικές, συνοριακές και

ορεινές περιοχές της χώρας. Επιπλέον, η καθιέρωση της πολιτικής προστασίας της Ένωσης ενισχύει τις δράσεις των κρατών μελών και την επιχειρησιακή συνεργασία σχετικά με την πρόληψη και προστασία από φυσικές καταστροφές, όπως οι πυρκαϊές ή οι σεισμοί.

Αθήνα, 9 Απριλίου 2008

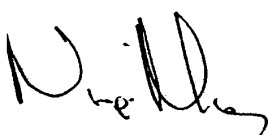
ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

Π. ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ

Θ. ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗ

ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Χ. ΦΥΛΙΑΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ε. ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ

ΥΓΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ

Δ. ΑΒΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Γ. ΑΛΟΓΟΣΚΟΥΦΗΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

ΕΥ. Β. ΜΕΪΜΑΡΑΚΗΣ
Π.Ε.Χ.Δ.Ε.

Γ. ΣΟΥΦΛΙΑΣ

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

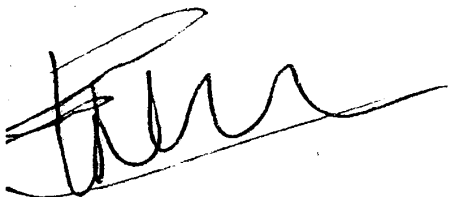
Φ. ΠΑΛΗ-ΠΕΤΡΑΛΙΑ

ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

Α. ΚΟΝΤΟΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

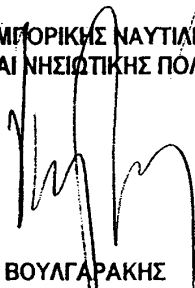
Σ. ΧΑΤΖΗΓΑΚΗΣ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Α. ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ, ΑΙΓΑΙΟΥ
ΚΑΙ ΝΗΣΙΩΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

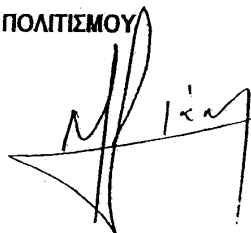
Γ. ΒΟΥΛΓΑΡΑΚΗΣ

ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ

Θ. ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Μ. Γ. ΛΙΑΠΗΣ

ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ
ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Κ. ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ-ΘΡΑΚΗΣ

Μ. ΤΖΙΜΑΣ